

SpareBank 1 Gruppen AS

Rapport om solvens og finansiell stilling
(SFCR)

Styrevedtatt:
Oslo, 27. juni 2017

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	5
A. VIRKSOMHET OG RESULTATER	8
A.1 VIRKSOMHET	8
A.2 FORSIKRINGSRESULTAT	10
A.2.1 SPAREBANK 1 FORSIKRING AS	10
A.2.2 SPAREBANK 1 SKADEFORSIKRING AS	12
A.3 INVESTERINGSRESULTAT	12
A.3.1 SPAREBANK 1 FORSIKRING AS	12
A.3.2 SPAREBANK 1 SKADEFORSIKRING AS	14
A.4 RESULTAT FRA ØVRIG VIRKSOMHET	15
A.4.1 ODIN FORVALTNING AS	15
A.4.2 SPAREBANK 1 GRUPPEN FINANS AS	16
A.4.3 CONECTO AS	17
A.4.4 SPAREBANK 1 MEDLEMSKORT AS	17
A.4.5 SPAREBANK 1 GRUPPEN AS	17
A.5 ANDRE OPPLYSNINGER	18
A.5.1 OPPLYSNINGER OM TRANSAKSJONER I KONSRNET	18
B. SYSTEM FOR RISIKOSTYRING OG KONTROLL	19
B.1.1 MÅL	19
B.1.2 RAMMEVERK FOR RISIKOSTYRING	19
B.1.3 ROLLER OG ANSVAR	20
B.1.4 FORUM OG KOMITEER	25
B.1.5 OPPLYSNINGER OM GRUPPEINTERNE UTKONTRAKTERINGER	26
B.1.6 GODTGJØRING	27
B.2 KRAV TIL EGNETHET	27
B.3 RISIKOSTYRINGSSYSTEMET	27
B.3.1 EGENVURDERING AV RISIKO OG SOLVENS (ORSA)	29
B.4 INTERNKONTROLLSYSTEM	30
B.5 INTERNREVISJONFUNKSJONEN	31
B.6 AKTUARFUNKSJON	31
B.7 UTKONTRAKTERING	31
B.8 ANDRE OPPLYSNINGER	32
C. RISIKOPROFIL	33
C.1 FORSIKRINGSRISIKO	34
C.1.1 FORSIKRINGSRISIKO LIV	34
C.1.2 FORSIKRINGSRISIKO HELSE	35
C.1.3 FORSIKRINGSRISIKO - KONSENTRASJON	36
C.1.4 FORSIKRINGSRISIKO - RISIKOREDUKSJONSTEKNIKKER	37
C.2 MARKEDSRISIKO	37
C.2.1 FORSIKTIGHETSPRINSIPPET	39
C.2.2 MARKEDSRISIKO – RISIKOKONSENTRASJON	39
C.2.3 MARKEDSRISIKO – RISIKOREDUKSJONSTEKNIKKER	41
C.3 KREDITTRISIKO (MOTPARTSRISIKO)	41

C.4 LIKVIDITETSRISIKO	42
C.5 OPERASJONELL RISIKO	43
C.6 ANDRE VESENTLIGE RISIKOER	44
C.7 ANDRE OPPLYSNINGER	44
<u>D. VERDSETTING FOR SOLVENSFØRMÅL</u>	<u>45</u>
<u>E. KAPITALSTYRING</u>	<u>47</u>
E.1 ANSVARLIG KAPITAL	47
E.2 SOLVENSKAPITALKRAV OG MINSTEKAPITALKRAV	48
E.2.1 MINIMUMSKAPITALKRAV (MCR)	48
E.2.2 SOLVENSKAPITALKRAV (SCR)	48
E.2.3 KILDER TIL DIVERSIFISERINGSEFFEKTER PÅ GRUPPENIVÅ	51
E.3 BRUK AV DEN DURASJONSBASERTE UNDERMODULEN FOR AKSJERISIKO VED BEREGNINGEN AV SOLVENSKAPITALKRAVET	51
E.4 FORSKJELLER MELLOM STANDARDFORMELEN OG BENYTTETE INTERNE MODELLER	51
E.5 MANGLENDE OPPFYLLELSE AV MINSTEKAPITALKRAVET OG MANGLENDE OPPFYLLELSE AVSOLVENSKAPITALKRAVET	51
E.6 ANDRE OPPLYSNINGER	51
<u>F. VEDLEGG</u>	<u>52</u>
F.1 OFFENTLIGE QRT'ER	52

TABELLISTE

Tabell 1: Nøkkeltall Solvens II per 31.12.16	6
Tabell 2: Endring SCR 2015-2016	6
Tabell 3: Eierstruktur SpareBank 1 Gruppen AS	8
Tabell 4: SpareBank 1 Gruppen – resultater og nøkkeltall	9
Tabell 5: Forsikringsresultat: Bransjefordelt resultatregnskap 2016.....	11
Tabell 6: Forsikringsresultat, endring fra 2015 til 2016 i resultatregnskap.....	11
Tabell 7: Forsikringsresultat: Bransjefordelt resultatanalyse 2016	11
Tabell 8 – Forsikringsresultat fordelt på bransje	12
Tabell 9: Nedbrytning av investeringsresultater.....	13
Tabell 10: Investeringsresultater pr. aktivaklasse.....	13
Tabell 11 - Investeringsresultater	15
Tabell 12 - Investeringsresultat pr. aktivaklasse	15
Tabell 13: Resultatutvikling ODIN Forvaltning AS	16
Tabell 14: Resultatutvikling SpareBank 1 Gruppen Finans AS	16
Tabell 15: Resultatutvikling Conecto AS.....	17
Tabell 16: Resultatutvikling SpareBank 1 Medlemskort AS	17
Tabell 17: Oversikt over vesentlige utkontrakterte tjenester.....	32
Tabell 18: Scenarioanalyser SpareBank 1 Gruppen konsern	33
Tabell 19: Risikotyper Forsikringsrisiko Liv	34
Tabell 20: Risikotyper Forsikringsrisiko Helse.....	36
Tabell 21: Risikotyper markedsrisiko	38
Tabell 22: Aktivaallokering pr. 31.12.16 SpareBank 1 Forsikring AS	39
Tabell 23: Aktivaallokering pr. 31.12.16 SpareBank 1 Skadeforsikring AS	40
Tabell 24: Konsentrasjon rating pr. 31.12.16 SpareBank 1 Gruppen konsern.....	40

Tabell 25: Markedsrisikokonsentrasjon pr. utsteder (SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS samlet).....	41
Tabell 26: Tilgjengelig solvenskapital pr. 31.12.16.....	47
Tabell 27: Endring tilgjengelig kapital 2015-2016.....	48
Tabell 28: Endring SCR 2015-2016.....	50

FIGURLISTE

Figur 1: Juridisk struktur for selskaper i SpareBank 1 Gruppen konsern	8
Figur 2: Rammeverk for risikostyring	20
Figur 3: Organisering og rapporteringslinjer i konsernstyrt risikostyring, internkontroll og compliance	21
Figur 4: Overordnet risikoprofil basert på standard formelen	33
Figur 5: Forsikringsrisiko liv	34
Figur 6: Forsikringsrisiko Liv	35
Figur 7: Risikokategorier Forsikringsrisiko Helse	35
Figur 8: Forsikringsrisiko Helse SpareBank 1 Gruppen konsolidert.....	36
Figur 9: Risikotyper markedsrisiko	37
Figur 10: Markedsrisiko SpareBank 1 Gruppen konsolidert.....	39
Figur 11: Fordeling av type 1 og 2 motpartsrisiko SpareBank 1 Gruppen konsern.....	41
Figur 12: Fordeling av type 1 og 2 motpartsrisiko SpareBank 1 Gruppen konsern	45
Figur 13: Solvenskapitalkrav.....	49
Figur 14: Solvenskapitalkrav pr. risikosegment	50

SAMMENDRAG

Solvens II regelverket trådte i kraft fra 01.01.16. SpareBank 1 Gruppen konsern har gjennom mange år gjennomført omfattende forberedelser for å sikre etterlevelse av regelverket. Solvens II representerer et mer risikobasert regelverk enn tidligere solvens- og kapitaldekningsregelverk som konsernet har vært underlagt. Det nye regelverket stiller økte krav til rapportering og offentliggjøring av informasjon. Dette dokumentet er konsernets første rapport, under det nye Solvens II regelverket om solvens og finansiell stilling.

Rapporten omhandler konsernets virksomhet og resultater, systemet for risikostyring og internkontroll, risikoprofilen, verdsettelse for solvensformål, samt kapitalstyring. Styret i morselskapet SpareBank 1 Gruppen AS har det overordnede ansvaret for alle temaene som er omhandlet i rapporten.

SpareBank 1 Gruppen AS (holdingselskapet) eies av SpareBank 1-bankene og LO. SpareBank 1 Gruppen AS eier 100 prosent av aksjene i konsernets datterselskap, bortsett fra SpareBank 1 Medlemskort AS. I dette selskapet eier morselskapet 51 prosent av aksjene. SpareBank 1 Gruppen konsern understøtter strategien til SpareBank 1-bankene mot deres bedrifts- og privatkunder, samt LO mot deres medlemmer og foreninger. Konsernets produkter distribueres i all hovedsak gjennom bankene i SpareBank 1-alliansen og LO.

SpareBank 1 Gruppen konsern er et sammensatt finanskonsern med datterselskaper innenfor livsforsikring, skadeforsikring, fondsforvaltning, inkasso, fordringsforvaltning og factoring. Samlet sett står forsikringsvirksomheten for mer enn 90 prosent av SpareBank 1 Gruppen konsernets inntekter, verdiskaping og balanse på konsolidert nivå. Konsernet er med denne virksomhetssammensetningen definert som et forsikringsdominert konsern.

SpareBank 1 Gruppen konsern oppnådde et totalresultat på 1 575 mill. kroner etter skatt i 2016. Samlet forvaltningskapital for konsernet var 63 mrd. kroner per 31.12.16. Dette representerer en vekst på 8,7 prosent fra 2015. SpareBank 1 Forsikring AS hadde et resultat før overskuddsdeling på 496 mill. kroner. SpareBank 1 Skadeforsikring AS oppnådde et samlet resultat på 1 447 mill. kroner før skatt. Øvrige datterselskap hadde positive resultatbidrag før skatt som følger; ODIN Forvaltning konsern 84,6 mill. kroner, SpareBank 1 Medlemskort AS 5,4 mill. kroner, SpareBank 1 Gruppen Finans AS 81,7 mill. kroner, og Conecto AS 19,2 mill. kroner.

Målsettingen med risikostyringen i SpareBank 1 Gruppen konsern er å støtte opp under konsernets overordnede mål, bidra til trygghet for kunden, og bidra til høyest mulig avkastning for eier innenfor et akseptabelt risikonivå. Styret i SpareBank 1 Gruppen AS er øverste ansvarlig for risikostyring og compliance i konsernet, og således øverste ansvarlig for konsernets etterlevelse av Solvens II-regelverket. SpareBank 1 Gruppen AS har på morselskapsnivå etablert fire kontrollfunksjoner, bestående av aktuarfunksjon, risikostyringsfunksjon, compliancefunksjon, og en internrevisjonsfunksjon. Kontrollfunksjonene er organisert uavhengig av driftsrelaterte oppgaver, og har direkte rapporteringslinje til selskapets styre og ledelse.

Konsernet har implementert en konsernstyrt styringsmodell for risikostyring. Forholdet og ansvarsdeling mellom mor-, og datterselskap er regulert i gjeldende styringsdokumenter for risikostyring og internkontroll, godkjent av konsernets styre. Risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS har et overordnet ansvar, og skal sikre en konsistent og helhetlig risikostyring på tvers av datterselskapene i konsernet. Det er etablert egne kontrollfunksjoner i konsernets datterselskap. Risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS ved CRO, rapporterer til administrerende direktør, risikoutvalget og konsernets styre. Risikostyringsfunksjonene i konsernets datterselskap rapporterer til de respektive selskapsstyrene og parallelt faglig til risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS. Øvrige kontrollfunksjoner i SpareBank 1 Gruppen AS er også organisert i en matriseorganisering med datterselskapene. Således er det etablert kontrollfunksjoner i hvert enkelt selskap.

Til beregning av solvensmargin for SpareBank 1 Gruppen konsolidert, benyttes standardmetoden under Solvens II. Risikokategorier som inngår i konsernets beregning er markedsrisiko, livsforsikringsrisiko, helseforsikringsrisiko, skadeforsikringsrisiko, motpartsrisiko og operasjonell risiko. For konsernet utgjør livsforsikringsrisiko den største eksponering. Deretter følger markedsrisiko, helseforsikringsrisiko, skadeforsikringsrisiko og motpartsrisiko. Da selskapets virksomhet er svært diversifisert, gir dette betydelige diversifiseringseffekter. Korrelasjonseffekter reduserer derfor brutto risiko med omkring 35 prosent. Kapitalkravet justeres for tapsabsorberende evne for utsatt skattefordel ved inntruffet scenario, og gruppespesifikk justering for kundenes andel av tapet ved inntruffet scenario.

Konsernets solvensmargin pr. utgangen av 2016 var på 167 prosent, en økning fra 156 prosent for foregående år, solvensposisjonen og konsernets risikobærende evne er betydelig bedret gjennom 2016. Solvensmarginen ligger godt over målet på solvensmargin, som for SpareBank 1 Gruppen konsern er satt til 150 prosent. I tabellen nedenfor vises nøkkeltall for Solvens II for SpareBank 1 Gruppen AS, SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS per 31.12.16. I tabellene nedenfor vises nøkkeltall for konsernets selskaper som er underlagt Solvens II, og estimert solvenskapitalkrav for SpareBank 1 Gruppen konsolidert.

Nøkkeltall Solvens II (mill. kroner) per 31.12.16	SpareBank 1 Gruppen konsolidert	SpareBank 1 Skadeforsikring AS	SpareBank 1 Forsikring AS
Solvenskapital	11 079	3 503	8 571
Solvenskapitalkrav (SCR)	6 643	1 785	5 000
Overskudd av kapital	4 436	1 718	3 571
Solvensmargin	167 %	196 %	171 %

Tabell 1: Nøkkeltall Solvens II per 31.12.16

Kapitalkrav SpareBank 1 Gruppen konsolidert (mill. kroner)	31.12.16	31.12.15	Endring
Markedsrisiko	3 515	3 788	-272
Skadeforsikringsrisiko	1 520	1 487	33
Helseforsikringsrisiko	2 178	2 519	-341
Livsforsikringsrisiko	4 459	3 352	1 108
Motpartsrisiko	194	208	-14
Kapitalkrav før diversifisering totalrisiko	11 867	11 354	514
Korrelasjonseffekt totalrisiko	-4 133	-4 029	-104
Kapitalkrav før operasjonell risiko	7 734	7 325	409
Operasjonell risiko	338	327	11
Regulatorisk kapitalkrav for andre finansforetak	431	388	43
Justering kundemidler gruppenivå	211	43	168
Tapsabsorberende evne effekt utsatt skattefordel	-2 071	-1 693	-378
Kapitalkrav	6 643	6 390	253

Tabell 2: Endring SCR 2015-2016

Liv og skadeselskapet er underlagt årsregnskapsforskriften når de utarbeider ordinært årsregnskap. Det er få forskjeller mellom deres regnskap og regnskap utarbeidet etter IFRS. Det er kun noen mindre forskjeller på behandling av skatt på naturskadefondet og reassuranse i IFRS konsernregnskapet til SpareBank 1 Gruppen. I sin Solvens II balanse konsoliderer SpareBank 1 Gruppen fullt liv og skadeselskapet med morselskapet og tar inn øvrige datterselskaper som SpareBank 1 Gruppen Finans AS, Conecto AS, ODIN Forvaltning AS og SpareBank 1 Medlemskort AS etter egenkapitalmetoden. Justeringene som liv og skade gjør for å få Solvens II verdi videreføres i konsernregnskapet. Verdivurdering av forsikringstekniske avsetninger er beskrevet i de kvalitative rapportene for

SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. De samme verddivurderingsprinsipper som er benyttet i forsikringsselskapene er videreført konsistent på gruppenivå.

SpareBank 1 Gruppen konsern har som mål å sike en optimal kapitalstruktur. Konsernet har per 31.12.16 en estimert solvenskapital på 11 079 mill. kroner. Konsernet har i hovedsak tier 1 kapital som utgjør 9153 mill. kroner. Videre har konsernet tier 2 kapital som består av 1 284 mill. kroner i ansvarlig lån, 18 mill. kroner i risikoutjevningfond, og 624 mill. kroner i avsetning til naturskadefondet. SpareBank 1 Forsikring AS innløste etter samtykke fra Finanstilsynet et fondsobligasjonslån på 200 mill. kroner i juni 2016. Det ble tatt opp et tidsbegrenset ansvarlig lån pålydende 1 mrd. kroner med 10 års løpetid i desember 2016. SpareBank 1 Skadeforsikring AS ubetalte ekstraordinært utbytte til SpareBank 1 Gruppen AS i 3. kvartal 2016 på 1 150 mill. kroner. Samme beløp ble utbetalt fra SpareBank 1 Gruppen AS til selskapets eiere i desember 2016. Det ekstraordinære utbyttet var godkjent av Finanstilsynet.

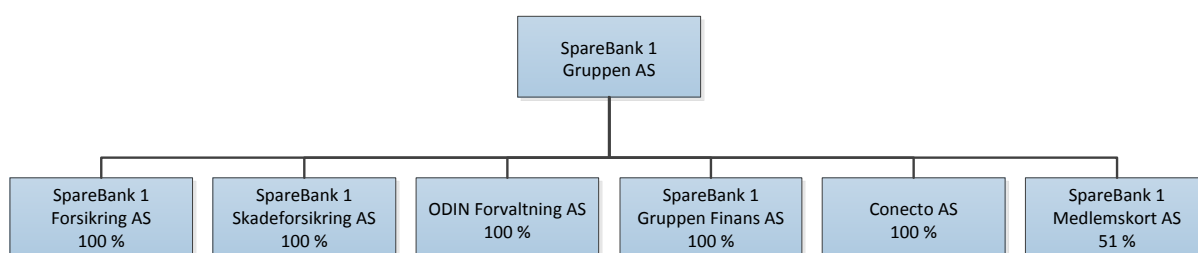
Konsernet har en god økonomisk og finansiell stilling og styret anser at konsernets samlede forretningsmessige eksponering er godt tilpasset dets risikoevne.

A. VIRKSOMHET OG RESULTATER

A.1 VIRKSOMHET

SpareBank 1 Gruppen konsern er et sammensatt finanskonsern med datterselskaper innenfor livsforsikring, skadeforsikring, fondsforvaltning, inkasso, fordringsforvaltning og factoring. Samlet sett står forsikringsvirksomheten for mer enn 90 prosent av SpareBank 1 Gruppen konsernets inntekter, verdiskaping og balanse på konsolidert nivå. Konsernet er med denne virksomhetssammensetningen definert som et forsikringsdominert konsern.

SpareBank 1 Gruppen konsern omfatter morselskapet SpareBank 1 Gruppen AS og datterselskapene SpareBank 1 Forsikring AS, SpareBank 1 Skadeforsikring AS, ODIN Forvaltning AS, SpareBank 1 Gruppen Finans AS, Conecto AS, og SpareBank 1 Medlemskort AS. I figuren nedenfor vises organisasjonskartet og eierandeler per 31.12.16.

Figur 1: Juridisk struktur for selskaper i SpareBank 1 Gruppen konsern

SpareBank 1 Gruppen AS eies av SpareBank 1-bankene og LO. Eierne i SpareBank 1 Gruppen AS har følgende sammensetning per 31.12.16:

	Eierandel
SpareBank 1 Nord-Norge	19,50 %
SpareBank 1 SMN	19,50 %
SpareBank 1 SR-Bank ASA	19,50 %
Samarbeidende Sparebanker AS	19,50 %
Sparebanken Hedmark ¹	11,00 %
Landsorganisasjonen i Norge (LO) /Forbund tilknyttet LO	9,60 %
Bank 1 Oslo Akershus AS ¹	1,40 %
Totalt	100,00 %

Tabell 3: Eierstruktur SpareBank 1 Gruppen AS

Selskapet SpareBank 1 Banksamarbeidet DA er et tilknyttet selskap til SpareBank 1 Gruppen AS. Majoriteten av styremedlemmene i selskapene er de samme. SpareBank 1 Gruppen AS eier 10 prosent av selskapet SpareBank 1 Banksamarbeidet DA.

SpareBank 1 Gruppen AS understøtter strategien til SpareBank 1-bankene mot deres bedrifts- og privatkunder, samt LO mot deres medlemmer og foreninger. SpareBank 1 Gruppen AS er et holdingselskap som gjennom sine datterselskaper produserer, leverer og distribuerer finansielle produkter. SpareBank 1 Gruppen AS' rolle er å se til at den samlede virksomheten i konsernet er organisert og drives på en forsvarlig måte. Morselskapet utøver ikke egen virksomhet ut over dette. Ansatte og funksjoner i morselskapet er derfor begrenset til i all hovedsak risiko-økonomistyring, og spesialiserte analysefunksjoner. Rapporteringslinjen fra datterselskapene til SpareBank 1 Gruppen AS skjer fra administrerende direktør i datterselskapene via styreleder til konsernsjef.

¹ Sparebanken Hedmark og Bank 1 Oslo Akershus har fusjonert 01.04.17, og gått sammen i SpareBank 1 Østlandet.

I begynnelsen av 2016 ble det gjennomført en omstrukturering av forholdet mellom selskapene SpareBank 1 Banksamarbeidet DA, og SpareBank 1 Gruppen AS. Ansatte som tidligere var ansatt i SpareBank 1 Gruppen AS, og som primært jobbet med alliansepregede oppgaver, ble overført enten til SpareBank 1 Banksamarbeidet DA eller SpareBank 1 Forsikring AS.

SpareBank 1 Gruppen AS har etter omstruktureringen 11 ansatte hvor de mest sentrale stillingene i forhold til styring og kontroll er CFO, CRO, juridisk direktør i tillegg til administrerende direktør. Administrerende direktør i SpareBank 1 Gruppen AS, stabsfunksjonene, og administrerende direktører fra datterselskapene gjennomfører ledermøte hver måned. Hvert kvartal møter også styreleder i datterselskapene i ledermøtet. Styremøter i SpareBank 1 Gruppen AS gjennomføres månedlig.

Det gjennomføres en årlig strategisamling for SpareBank 1-alliansen med SpareBank 1 Banksamarbeidet DA og SpareBank 1 Gruppen AS. Denne samlingen gir styringssignaler til datterselskapene i SpareBank 1 Gruppen AS med tanke på sentrale tema og fokusområder for selskapene. Datterselskapene i SpareBank 1 Gruppen konsern er i høy grad autonome i forhold til daglig drift. Sentrale temaer knyttet til datterselskapenes utvikling diskuteres jevnlig i styret i SpareBank 1 Gruppen AS. Eierne gir råd til datterselskapene både med hensyn til hvilke produkter som skal produseres og hvordan de skal distribueres gjennom ulike kunderåd primært bestående av representanter fra bankene.

Konsolidert balanse og resultat, og likviditet rapporteres kvartalsvis til styret i SpareBank 1 Gruppen AS av CFO.

SpareBank 1 Gruppen er et forsikringsdominert konsern. SpareBank 1 Gruppen AS rapporterer derfor etter Solvens II på konsolidert nivå.

Resultatoversikt SpareBank 1 Gruppen konsern

SpareBank 1 Gruppen – resultater og nøkkeltall: Mill. kroner	2016	2015
Andel resultat fra datterselskapene før skatt:		
SpareBank 1 Forsikring AS	516,7	454,1
SpareBank 1 Skadeforsikring konsern	1 447,10	1 279,40
ODIN Forvaltning konsern	84,6	96
SpareBank 1 Medlemskort AS	5,4	6,2
SpareBank 1 Gruppen Finans AS	81,7	83,4
Conecto AS	19,2	6,3
Konsernjusteringer	-11,8	-157,5
Sum resultat datterselskaper før skatt	2 142,80	1 767,80
Netto driftskostnader og finanskostnader i morselskapet	-128,2	-131,7
Resultat før avskrivninger av merverdier	2 019,40	1 639,60
Merverdiavskrivninger	-	-22,1
RESULTAT FØR SKATT	2 019,40	1 617,50
Skattekostnad	-444	-301,5
RESULTAT ETTER SKATT	1 575,40	1 316,00
<i>Majoritetens andel av resultat etter skatt</i>	1 573,40	1 313,80
<i>Minoritetens andel av resultatet etter skatt</i>	2	2,2

Tabell 4: SpareBank 1 Gruppen – resultater og nøkkeltall

Selskapets registrerte kontoradresse og kontaktdetaljer for selskapets eksterntrevisor samt tilsynsmyndighet er vist nedenfor.

Tilsynsmyndighet

Finanstilsynet
Revierstredet 3
0151 OSLO
Telefon: 22 93 98 00

Ekstern revisor:

KPMG AS
Sørkedalsveien 6
Postboks 7000 Majorstuen
0306 OSLO
Telefon: 04063

Registrert kontor:

SpareBank 1 Gruppen AS
Storgata 65
9008 Oslo
Telefon: 09020

A.2 FORSIKRINGSRESULTAT

SpareBank 1 Gruppen konserns forsikringsresultater oppstår i selskapene SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. I beskrivelsen av konsernets forsikringsresultat redegjøres det for dette per selskap, grunnet ulik regnskapsoppstilling, og segmentering.

A.2.1 SPAREBANK 1 FORSIKRING AS

SpareBank 1 Forsikring AS er et livsforsikringsselskap. Selskapet hadde et resultat før overskuddsdeling på 496 mill. kroner. Kundene fikk tildelt 108,7 mill. kroner i endelig overskudd, det ble avsatt 81,5 mill. kroner til tilleggsavsetninger og 1,9 mill. kroner til reguleringsfond for hybridpensjon med garanti. Resultat til eier før skatt, og før avkastning på selskapets midler, 304,8 mill. kroner. I tillegg fikk eier 193,1 mill. kroner i avkastning på selskapets midler, samt at andre inntekter og kostnader til selskapet var på 18,8 mill. kroner. Dermed ble totalt resultat til eier før skatt 516,7 mill. kroner (se tabell 6 og 7).

Forsikringsinntekter og -utgifter

Brutto premieinntekter eksklusive tilflyttet kapital ble 4.987 mill. kroner i 2016 mot 4.391 mill. kroner i 2015. Dette tilsvarte en økning på 13,6 prosent. Stor tilflytting av midler medførte at totale premieinntekter økte med 36 prosent i forhold til i fjor, fra 4.737 mill. kroner til 6.443 mill. kroner.

Erstatningsavsetningene for meldte (RBNS) og ikke meldte (IBNR) forsikringstilfeller utgjør 2.955 mill. kroner. Avsetningene ble styrket med til sammen 322 mill. kroner i løpet av 2016, mot 259 mill. kroner i 2015.

BRANSJEFORDELT RESULTATREGNSKAP							
NOK 1 000	Ind.rente/ pensjon	Individuell kapital	Kollektiv pensjon	Gruppeliv	Ulykke	Selskapets midler	Totalt
Resultatregnskap:							
Premieinntekter	494 348	934 776	4 150 803	633 769	229 891	-	6 443 587
Inntekter fra finansielle eiendeler	269 006	49 459	580 502	54 042	14 071	189	967 268
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	45 749	70 833	752 250	-	-	-	868 832
Andre forsikringsrelaterte inntekter	9 955	8 663	76 041	6 535	12 846	-	114 040
Erstatninger	-608 399	-451 101	-888 798	-406 349	-63 250	-	-2 417 897
Endring i forsikringsmessige avsetninger	-95 374	17 197	-862 349	-91 518	-18 657	89	-1 050 612
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser-særskilt investeringsvalg	80 835	-91 197	-3 533 228	-	-	-	-3 543 590
Overskudd på avkastningsresultatet	-37 305	-1 641	-42 622	-23 446	-	-	-105 014
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-198 941	-239 521	-325 692	-89 609	-107 031	-10	-960 804
Andre forsikringsrelaterte kostnader	38	-334	-608	-5 445	-4 639	-	-10 987
RESULTAT AV TEKNISK REGNSKAP	-40 088	297 134	-93 701	77 979	63 231	268	304 823

Tabell 5: Forsikringsresultat: Bransjefordelt resultatregnskap 2016

ENDRING FRA 2015 TIL 2016							
NOK 1 000	Ind.rente/ pensjon	Individuell kapital	Kollektiv pensjon	Gruppeliv	Ulykke	Selskapets midler	Totalt
Resultatregnskap:							
Premieinntekter	53 764	53 864	1 573 666	4 782	19 830	-	1 705 906
Inntekter fra finansielle eiendeler	63 487	8 842	190 795	11 654	2 847	-2 107	275 517
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	-195 380	-137 641	-192 853	-	-	-	-525 874
Andre forsikringsrelaterte inntekter	-7 378	-1 031	27 978	774	11 177	-	31 520
Erstatninger	102 943	1 232	11 652	34 117	20 574	-	170 516
Endring i forsikringsmessige avsetninger	-153 024	-15 331	-344 809	-50 300	-21 258	1 169	-583 553
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser-særskilt investeringsvalg	179 995	112 984	-1 282 533	-	-	-	-989 554
Overskudd på avkastningsresultatet	-15 005	-1 641	-13 939	-526	-	-	-31 111
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-5 795	-19 947	-36 572	-2 841	-12 261	74	-77 341
Andre forsikringsrelaterte kostnader	202	942	-369	10 966	2 507	2	13 951
RESULTAT AV TEKNISK REGNSKAP	23 809	1 973	-66 984	8 626	23 417	-862	-10 023
Avkastning på selskapets midler	-	-	-	-	-	72 697	72 697
Samlet til eier før skatt	23 809	1 973	-66 984	8 626	23 417	71 835	62 676

Tabell 6: Forsikringsresultat, endring fra 2015 til 2016 i resultatregnskap

Forsikringsresultat - Resultatanalyse

Netto risikoresultat før oppreservering utgjorde 371,8 mill. kroner i 2016, mot 359,9 mill. kroner året før. Av risikoresultatet til fripoliser på 25,8 mill. kroner ble 13,7 mill. kroner benyttet til å styrke premiereserven i forbindelse med oppreservering til nytt dødelighetsgrunnlag og 6 mill. kroner ble avsatt til risikoutjevningfondet. Av risikoresultat i kollektiv ytelsespensjon på 29,8 mill. kroner ble 14,9 mill. kroner avsatt til risikoutjevningfondet.

BRANSJEFORDELT RESULTATANALYSE 2016							
NOK 1 000	Ind.rente/ pensjon	Individuell kapital	Kollektiv pensjon	Gruppeliv	Ulykke	Selskapets midler	Totalt
Resultatanalyse:							
Risikoresultat	-22 290	248 417	49 606	58 647	37 471	-	371 851
Administrasjonsresultat	-44 367	28 653	-80 781	5 999	19 183	-10	-71 323
Avkastningsresultat	64 520	21 705	156 773	36 779	6 577	278	286 632
Oppreservering for økt levealder	-	-	-44 350	-	-	-	-44 350
Vederlag for rentegaranti	377	-	36 447	-	-	-	36 824
Oppreservering belastet egenkapital	-	-	-82 708	-	-	-	-82 708
Resultat til fordeling	-1 760	298 775	34 987	101 425	63 231	268	496 926
Avsetning til/ anvendelse av tilleggsavsetninger	-1 023	-	-82 401	-	-	-	-83 424
Midler tilført/overført kunder	-37 305	-1 641	-46 287	-23 446	-	-	-108 679
Resultat av teknisk regnskap	-40 088	297 134	-93 701	77 979	63 231	268	304 823
Avkastning på selskapets midler	-	-	-	-	-	211 916	211 916
Samlet til eier før skatt	-40 088	297 134	-93 701	77 979	63 231	212 184	516 741

Tabell 7: Forsikringsresultat: Bransjefordelt resultatanalyse 2016

Netto administrasjonsresultat var minus 71,3 mill. kroner mot 23,8 mill. kroner i 2015. Det ble avsatt MNOK 53,1 mill. kroner til administrasjonsreserve for uføreerstatninger under utbetaling og MNOK 20 til administrasjonsavsetning for nye fripoliser ved overgang til ny uførepensjon.

Netto avkastningsresultat i forhold til kundene ble 286,6 mot minus 77,3 mill. kroner i 2015. Bedringen i forhold til året før skyldes hovedsakelig høyere netto realiserte gevinster. Resultatet i 2016 ble belastet med 36,1 mill. kroner som følge av økt avsetning for uføreerstatninger under utbetaling ved at beregningsrenten ble redusert. Av avkastningsresultatet til fripoliser ble 30,6 mill. kroner benyttet til å styrke premiereserven i forbindelse med oppreservering til nytt dødelighetsgrunnlag. Selskapets tilleggsavsetninger ble styrket med 83,4 mill. kroner ved utgangen av 2016.

A.2.2 SPAREBANK 1 SKADEFORSIKRING AS

Forsikringsresultatet for 2016 ble 1 046,9 mill. kroner. Oversikten nedenfor viser forsikringsresultat pr. bransje som kategorisert under Solvens II.

NOK 1000	Forsikring mot utgifter til medisinsk behandling	Forsikring mot inntektstap	Yrkeskade-forsikring	Motorvogn-forsikring - trafikk	Motorvogn-forsikring - øvrig	Sjø-forsikring, transport-forsikring og luftfart-forsikring	Forsikring mot brann og annen skade på eiendom	Ansvars-forsikring	Assistanse-forsikring	Forsikring mot diverse økonomiske tap	Sum
Netto premieinntekter	233 997	70 530	85 920	767 814	1 187 262	3 897	2 361 934	52 888	490 143	47 985	5 302 368
Erstatningskostnader for egen regning	-184 255	-48 884	-78 984	18 482	-1 008 940	-506	-1 391 331	-17 519	-317 031	-37 774	-3 066 743
Forsikringsrelaterte kostnader	-63 020	-12 664	16 557	-187 882	-290 985	-5 779	-506 613	-14 565	-113 408	-10 379	-1 188 738
Forsikringsresultat	-13 278	8 982	23 493	598 414	-112 663	-2 388	463 990	20 804	59 704	-169	1 046 887

Tabell 8 – Forsikringsresultat fordelt på bransje

Netto premieinntekter ble 5 302 mill. kroner mot 5188,3 mill. kroner i 2015, tilsvarende en økning på 114,1 mill. kroner. Økningen skyldes i hovedsak økt salg av Motor- og Assistanseforsikring (Reiseforsikring).

Erstatningskostnader for egen regning ble 3 066 mill. kroner som er 35,9 mill. kroner lavere enn 2016. Skadeprosenten er tilsvarende redusert med 1,5 prosentpoeng, til 56,3 prosent. Reduksjonen i erstatningskostnader for egen regning skyldes i hovedsak reduserte naturskader og positive avviklingsgevinster i 2016. Oppdaterte modeller indikerer konservative erstatningsnivåer for Motor ansvar og Yrkeskade. Gitt at dette er en varig trend vil avviklingsgevinster gradvis realiseres. Fravær av større naturskadehendelser i 2016 har redusert naturskadeerstatninger med 114 mill. kroner, sammenlignet med 2015.

Andre forsikringsrelaterte kostnader utgjorde 1 188,7 mill. kroner i 2016 sammenlignet med 1 087,8 mill. kroner i 2015. Økte driftskostnader skyldes hovedsakelig en økning i lønnskostnader som følge av selskapets bevisste satsing innenfor IKT, CRM/Kundediialog og Produkt og således bygge egen kompetanse på viktige områder. Selskapet har samtidig redusert kostnadene til eksterne konsulenter i 2016 sammenlignet med 2015. Markedsføringskostnadene er økt på grunn av større mediekjøp i forbindelse med kampanjer. Provisjoner er redusert med 11 mill. kroner sammenlignet med fjoråret. Reduksjonen kommer hovedsakelig som en følge av lavere lønnsomhetsprovisjon til bankene.

A.3 INVESTERINGSRESULTAT

Konsernets investeringsresultater er i all hovedsak knyttet til investeringsporteføljene i selskapene SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS.

A.3.1 SPAREBANK 1 FORSIKRING AS

Hensikten med forvaltningen i selskapet er i første rekke å maksimere avkastningen over tid innenfor et akseptabelt nivå på markedsrisiko. Det er økt faglig enighet om at en stor del av det globale fallet i rentenivået er forårsaket av strukturelle forhold og vil være vedvarende. Et lavere rentenivå svekker selskapets evne til å ta risiko, og dermed å oppnå en avkastning ut over rentenivået. Samtidig medfører det lavere rentenivået at det er viktigere å oppnå god avkastning til å dekke årlige avkastningskrav.

Selskapet følger en strategi med nokså fast strategisk allokering til ulike aktivaklasser, hvor allokeringen er kalibrert til å kunne høste langsiktige risikopremier fra ulike kilder. I tillegg til rentenivået, er det identifisert tre hovedkilder til risikopremier i selskapets investeringsstrategi. Dette er forventet meravkastning fra kreditt, eiendom og aksjer. For å kunne høste slike risikopremier, er det viktig at det totale risikonivået er bærekraftig over tid.

SpareBank 1 Forsikring AS plasserer forvaltningskapitalen i aksjefond, obligasjons- og pengemarkedsfond, rentebærende papirer og eiendommer. Selskapet benytter i begrenset grad andre

finansielle instrumenter. Selskapets investeringer forvaltes basert på selskapets investeringsstrategi som er godkjent av styret og revideres årlig.

INVESTERINGSRESULTATER	KOLLEKTIVPORTEFØLJEN		INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN		SELKAPSPORTEFØLJEN	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Inntekter fra investeringer i datterselskap (eiendomselskap)	243 011	205 459	0	0	53 810	43 901
Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	436 734	443 201	130 013	-4 093	90 255	87 631
Verdiendringer på investeringer	175 334	200 285	-235 465	1 034 112	44 475	-59 662
Realisert gevinst og tap på investeringer	112 189	-157 195	974 284	364 687	2 297	15 528
SUM NETTO INNTEKTER FRA INVESTERINGER	967 269	691 751	868 832	1 394 705	190 837	87 399
Forvaltningskostnader	-29 029	-21 601	-25 746	-10 614	-3 848	-2 240
SUM KOSTNADER FRA INVESTERINGER	-29 029	-21 601	-25 746	-10 614	-3 848	-2 240
INVESTERINGSRESULTAT	938 240	670 150	843 087	1 384 091	186 989	85 158

Tabell 9: Nedbrytning av investeringsresultater

Tabellen nedenfor viser nedbrytningen av investeringsinntektene på aktivaklasser.

INVESTERINGSRESULTATER PER AKTIVAKLASSE	KOLLEKTIVPORTEFØLJEN		INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN		SELKAPSPORTEFØLJEN	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Renter						
- Pengemarked	12 284	21 043	54 074	18 049	2 451	5 593
- Norske obligasjoner	175 379	7 362	99 242	-2 537	74 258	1 540
- Utenlandske obligasjoner	64 270	14 580	33 238	-7 366	26 769	6 160
Hold til forfall	280 285	268 681	0	0	33 548	30 204
Eiendom	243 011	205 459	0	0	53 810	43 901
Aksjer						
- Norske aksjer	91 241	196 197	291 155	599 189	0	0
- Globale aksjer	100 799	-21 573	391 124	787 371	0	0
Annet	0	0	0	0	0	0
INVESTERINGSRESULTAT	967 269	691 751	868 832	1 394 705	190 837	87 399

Tabell 10: Investeringsresultater pr. aktivaklasse

Nedenfor gis en forklaring til investeringsinntektene:

Kollektivporteføljen:

Investeringsresultat for 2016 (forvaltningskostnader er bokført som administrasjonskostnader og kommer ikke til fradrag i investeringsresultatene) ble 938,2 mill. kroner som er 268,1 mill. kroner mer enn 2015:

- Verdijustert avkastning ble 4,9 prosent mot 3,6 prosent i 2015. Av dette ble det bokført en avkastning på 4,0 prosent mot 2,5 prosent ett år tidligere.
- Kursreguleringsfondet økte med 175 mill. kroner og utgjorde 1,9 mrd. kroner per årsskiftet, tilsvarende 9 prosent av porteføljen.
- Alle aktivaklasser bidro positivt til det gode resultatet for 2016. Omløpsrenter med 3,3 prosent avkastning, i hovedsak drevet av et fall i kredittspreader. Aksjer med 6,3 prosent avkastning for 2016, mens anleggsobligasjoner ga 4 prosent avkastning. Næringseiendom, som hadde den høyeste avkastningen blant aktivaklassene, ga 7,6 prosent avkastning i 2016.
- Forvaltningsvolumet økte med ca. 1 mrd. kroner til 20,9 mrd. kroner.

Porteføljen for eiendom består i hovedsak av kontoreiendommer konsentrert til sentrale deler av Oslo. Verdien av eiendomsinvesteringene ble i 2016 oppregulert med 63,3 mill. kroner, som tilsvarer 1,4 prosent av bokført verdi.

Investeringsvalgporteføljen:

Investeringsresultat for 2016 (etter forvaltningskostnader) ble 843,1 mill. kroner som er 541,0 mill. kroner lavere enn 2015:

- Innen bedriftsmarkedet hadde fondsporteføljen "100 % aksjer" en avkastning ved utgangen av 2016 på 7,9 prosent. Investeringsprofilene "Offensiv", "Moderat" og "Forsiktig" ga avkastning på henholdsvis 6,9 prosent, 5,7 prosent og 4,5 prosent. Avkastningen er eksklusive forvaltningskostnad.

- Innen privatmarkedet oppnådde fondsporteføljen ”100 % aksjer” en avkastning på 6,2 prosent. Investeringsprofilene ”Offensiv”, ”Moderat” og ”Forsiktig” ga avkastning på henholdsvis 5,4 prosent, 4,6 prosent og 3,7 prosent. Avkastningen er inklusive forvaltningskostnad.
- De særskilte investeringsvalgporteføljene utgjorde 17 412 mill. kroner ved utgangen av 2016. Gode resultater og en gjennomarbeidet og troverdig forvaltningsfilosofi har truffet godt i flyttemarkedet, og veksten i bestand utgjorde hele 28 prosent for året under ett.
- I forbindelse med årsskriftet 2015/2016 ble de særskilte investeringsvalgporteføljene valutasekret.

Selskapsporteføljen:

Investeringsresultat for 2016 (etter forvaltningskostnader) ble 187 mill. kroner som er 101,8 mill. kroner mer enn 2015:

- Avkastning for selskapsporteføljen ble 4,1 prosent mot 2,1 prosent året før.
- Porteføljen utgjorde 6,1 mrd. kroner per årsskiftet, opp fra 4,6 mrd. kroner ett år tidligere. Økningen skyldes i hovedsak et opptak av ansvarlig lån i desember 2016 på 1 mrd. Kroner for å styrke selskapets kapital.

Avkastningsbidragene målt i kroner er noe ulikt fordelt mellom de ulike porteføljene. Dette skyldes i første rekke ulikheter i størrelse for hver av de enkelte porteføljene, men også ulik allokering mellom porteføljene. For investeringsvalg, som har høy allokering til aksjefond, vil aksjeavkastningen ha mest å si for avkastningen. Bidragene mellom renter, kreditt, eiendom og aksjer er derimot jevnere fordelt i kollektivporteføljene. I selskapsporteføljen er renter, kreditt og eiendom viktige drivere, mens det ikke er allokering mot aksjer. Investeringsvalgporteføljene har på sin side ingen eksponering mot eiendom.

Selskapet har en liten del av investeringsporteføljen investert innen verdipapiriserte investeringer (asset backed securities). Totalt sett står disse investeringene for 0,5 prosent (134 mill. kroner) av investeringsporteføljen og ansees derfor å ha liten påvirkning for porteføljens risiko og avkastning. Investeringsstrategien legger opp til god diversifisering og høye krav til kvaliteten på investeringene, der blant annet rating er viktig input i vurderingene.

A.3.2 SPAREBANK 1 SKADEFORSIKRING AS

Hensikten med forvaltningen er i første rekke å maksimere avkastningen over tid innenfor et akseptabelt risikonivå. Det er økt faglig enighet om at en stor del av det globale fallet i rentenivået er forårsaket av strukturelle forhold og vil være vedvarende.

Selskapet følger en strategi med nokså fast strategisk allokering til ulike aktivaklasser, hvor allokeringen er kalibrert til å kunne bidra med langsiktige risikopremier fra ulike kilder. I tillegg til rentenivået, er det identifisert tre hovedkilder til risikopremier i investeringsstrategien. Dette er forventet meravkastning fra kreditt, eiendom og aksjer. For å kunne oppnå slike risikopremier, er det viktig at det totale risikonivået er bærekraftig over tid.

Rammene for investeringene er gitt gjennom selskapets Investeringsstrategi. Investeringsstrategien revideres årlig og godkjennes av styret.

Investeringsresultater MNOK	2016	2015
Inntekter fra investeringer i datterselskap (eiendomsselskap)	70,2	57,6
Renteinntekter og utbytte markedsverdi på finansielle eiendeler	211,8	239,7
Verdiendringer på investering	36,7	-285,0
Realisert gevinst og tap på investeringer	90,8	203,1
Sum netto inntekter fra investeringer	409,5	215,4
Forvaltningskostnader	-6,9	-21,2

Sum kostnader investeringer	-6,9	-21,2
Investeringsresultat	402,6	194,2

Tabell 11 - Investeringsresultater

Finansresultatet i 2016 var på 403 mill. kroner (194 mill. kroner i 2015), tilsvarende en finansavkastning på 3,9 prosent (1,8 prosent i 2015). Nedenfor gis en oversikt over finansresultat pr. aktivaklasse.

Investeringsresultater pr. aktivaklasse MNOK	2016	2015
Renter	41,7	53,5
Hold til forfall	54,7	58,7
Eiendom	86,3	60,7
Aksjer	106,1	97,4
Derivater	121,1	-55,1
Annet	-7,4	-21,0
Investeringsresultater	402,6	194,2

Tabell 12 - Investeringsresultat pr. aktivaklasse

Hovedpunkter:

- Investeringsresultatet for 2016 var 402,6 mill. kroner som er 208,4 mill. kroner bedre enn foregående år.
- Samtlige aktivaklasser hadde positive bidrag på et overordnet nivå i 2016.
 - Renter bidro totalt sett en positiv avkastning, hovedsakelig drevet av fall i kredittmarginer. Avkastningen for omløpsrenter endte på 2,4 prosent
 - Avkastning derivater er relatert til valutasikring for den globale renteporteføljen
 - Aksjer bidro med en positiv avkastning på 10,1 prosent
 - Hold til forfall bidro med en avkastning 3,4 prosent
 - Eiendomsinvesteringer bidro med en avkastning på 6,7 prosent
- Forvaltningsvolumet ble redusert med ca. 1,4 mrd. kroner til 9,9 mrd. kroner, hovedsakelig grunnet utbetaling av konsernbidrag.

Selskapet har en mindre del av investeringsporteføljen investert i verdipapiriserte instrumenter. Disse er plassert i renteporteføljen og er av typen Asset backed securities, Commercial Mortgage-backed (CMO) og Non-government backed CMO`s. Totalt sett står disse investeringene for 1,6 prosent (157 mill. kroner) av investeringsporteføljen. Risikoen i investeringene ansees som relativt sett lave, da det er god kredittrating på verdipapirene, i hovedsak AAA og AA. I tillegg er det kort durasjon på investeringene.

Investeringsstrategien legger opp til god diversifisering og relativt sett høye krav til kvaliteten på investeringene, der blant annet kredittrating er viktig input i vurderingene.

A.4 RESULTAT FRA ØVRIG VIRKSOMHET

Øvrig virksomhet i SpareBank 1 Gruppen konsern er knyttet til selskapene ODIN Forvaltning AS, SpareBank 1 Gruppen Finans AS, Conecto AS, og SpareBank 1 Medlemskort AS.

A.4.1 ODIN FORVALTNING AS

ODIN Forvaltning driver aktiv forvaltning i et langsiktig perspektiv. I tabellen nedenfor vises resultatutvikling for selskapet fra 2015 til 2016.

Mill. kroner	2016	2015
Forvaltningshonorarer	338,1	354,7
Tegnings- og innløsningshonorarer	0,0	0,0
Driftsinntekter	338,1	354,7
Andre driftskostnader	-98,4	-112,1
Sum driftskostnader	-247,3	-259,4
Driftsresultat	90,8	95,3
Finanskostnader	-6,2	0,7
Resultat før skatt	84,6	96,0
Skattekostnad	-24,0	-27,4
Resultat etter skatt	60,6	68,6

Tabell 13: Resultatutvikling ODIN Forvaltning AS

ODIN Forvaltning konsern oppnådde et resultat før skatt på 85 mill. kroner (96 mill. kroner i 2015). Reduksjon i forvaltningshonorarene har gitt lavere driftsinntekter i 2016 sammenlignet med 2015. Reduserte driftskostnader kompenserer for noe av inntektsreduksjonen. En nedskrivning av aksjer i datterselskapet i Finland belastet regnskapet med 10 mill. kroner.

Ved utgangen av 2016 forvaltet ODIN Forvaltning konsern til sammen 45 mrd. kroner (41 mrd. kroner ved utgangen av 2015), hvorav 38 mrd. i aksjefond. ODIN Forvaltning hadde nettotegning i aksjefond på 2 mrd. kroner, mens det var nettotegning på 0,7 mrd. kroner i kombinasjonsfond og 0,2 mrd. kroner i rentefond. Markedsandelen for aksjefond ble redusert med 0,2 prosentpoeng til 7,9 prosent, mens markedsandelen for kombinasjonsfond økte med 1,2 prosentpoeng til 7,8 prosent ved utgangen av 2016.

A.4.2 SPAREBANK 1 GRUPPEN FINANS AS

SpareBank 1 Gruppen Finans AS utvikler, leverer og distribuerer tjenester innen factoring, porteføljekjøp og porteføljeforvaltning. Selskapet samarbeider med Conecto AS som driver inkassovirksomhet. Til sammen tilbyr de to selskapene et komplett sett av tjenester innenfor fordringsadministrasjon.

I tabellen nedenfor vises resultatutvikling for selskapet fra 2015 til 2016.

Mill. kroner	2016	2015
Netto rente- og provisjonsinntekter	170,4	130,5
Driftskostnader	-88,0	-84,6
Tap på utlån	1,0	0,2
Resultat før skatt	81,7	83,4
Skattekostnad	-20,5	-25,9
Resultat etter skatt	61,2	57,5

Tabell 14: Resultatutvikling SpareBank 1 Gruppen Finans AS

Selskapets samlede netto renteinntekter og andre inntekter var 184 mill. kroner i 2016, og resultatet før skatt ble 82 mill. kroner (83 mill. kroner ved utgangen av 2015). Selskapet kan vise til fortsatt god volum- og inntektsvekst i både factoring- og porteføljeverksamheten. Årsaken til resultatnedgangen fra 2015 skyldes at det i 2015 ble bokført ekstraordinære valutainntekter på 19 mill. kroner.

Samlet forvaltningskapital økte med 302 mill. kroner i løpet av 2016 og utgjorde 2 503 mill. kroner per 31.12.16. Økningen i forvaltningskapital skyldes i sin helhet vekst i utlån på 14,6 prosent. I

porteføljeverksamheten har meget god innfordringsvekst gitt høyere inntekter i form av verdiøkning i porteføljene.

Ved årsskiftet var selskapets samlede ansvarlige kapital 585 mill. kroner. Kapital- og kjernekapitaldekningen utgjorde hhv. 21,7 prosent (22,2 prosent per 31.12.15) og 20,0 (20,3 prosent per 31.12.15). Selskapet har en overdekning i forhold til ordinært kapitalkrav på 369 mill. kroner.

A.4.3 CONECTO AS

Conecto AS er leverandør av innfordringstjenester til bedrifter, organisasjoner, bank- og finansinstitusjoner, og selskaper som kjøper porteføljer av forfalte krav, hvorav porteføljeselskapet som ligger i SpareBank 1 Gruppen Finans AS er den største kunden. Conecto AS sin forretningsfilosofi er å gjenvinne mest mulig av kundenes fordringer samtidig som deres omdømme ivaretas på en god måte.

I tabellen nedenfor vises resultatutvikling for selskapet fra 2015 til 2016.

Mill. kroner	2016	2015
Sum driftsinntekter	186,7	159,5
Sum driftskostnader	-168,6	-154,3
Driftsresultat	18,1	5,2
Netto finansinntekter	1,0	1,1
Resultat før skatt	19,2	6,3
Skattekostnad	-4,6	-1,4
Resultat etter skatt	14,6	4,9

Tabell 15: Resultatutvikling Conecto AS

Selskapet hadde i 2016 en betydelig resultatfremgang sammenlignet med 2015. Både drifts- og resultatmargin er vesentlig styrket. Samlede inntekter i 2016 økte med 17 prosent til 187 mill. kroner (160 mill. kroner per 31.12.15).

A.4.4 SPAREBANK 1 MEDLEMSKORT AS

SpareBank 1 Medlemskort AS har som formål å drifte LO-forbundenes felles medlemsdatabase for medlemskortleveranse, innkreving av forsikringspremie for kollektiv forsikring, samt drift og administrasjon av fordelsprogrammet LOfavør for over 900.000 medlemmer. Selskapet samarbeider tett med LO og forbundene. SpareBank 1 Gruppen AS eier 51 prosent av aksjene i selskapet. De øvrige 49 prosent eies av LO.

I tabellen nedenfor vises resultatutvikling for selskapet fra 2015 til 2016.

Mill. kroner	2016	2015
Driftsinntekter	63,6	56,3
Driftskostnader	-58,8	-50,8
Driftsresultat	4,8	5,5
Netto finansinntekter	0,6	0,8
Resultat før skatt	5,4	6,2
Skattekostnad	-1,3	-1,6
Resultat etter skatt	4,0	4,5

Tabell 16: Resultatutvikling SpareBank 1 Medlemskort AS

A.4.5 SPAREBANK 1 GRUPPEN AS

SpareBank 1 Gruppen AS fikk et resultat på 2 760 mill. kroner før skatt i 2016, mot 1 725 mill. kroner i 2015. Morselskapets inntekter består i all hovedsak av utbytte og konsernbidrag fra datterselskapene.

Morselskapets kostnader består av administrative kostnader til selskapets drift for styring og kontroll, herunder lønn til selskapets 11 ansatte, i tillegg av rentekostnader knyttet til selskapets netto rentebærende gjeld. Resultatøkningen fra 2015 til 2016 skyldes at SpareBank 1 Gruppen AS mottok et tilleggsutbytte på 1 150 mill. kroner fra det heleide datterselskapet SpareBank 1 Skadeforsikring AS i 3. kvartal 2016. SpareBank 1 Gruppen AS utbetalte et ekstraordinært utbytte på 1 150 mill. kroner til selskapets eiere i desember 2016.

SpareBank 1 Gruppen AS' eiendeler utgjorde 8 607 mill. kroner per 31.12.16 og består i all hovedsak av aksjer i datterselskaper og fordringer datterselskap og øvrige kredittinstitusjoner. Egenkapitalen består av aksjekapital, overkursfond og opptjent egenkapital. Aksjekapitalen i SpareBank 1 Gruppen AS var 1.956 mill. kroner per 31.12.16, mens samlet egenkapital utgjorde 4 420 mill. kroner.

Øvrige detaljer om konsernets resultater er publisert i årsrapporten til SpareBank 1 Gruppen 2016.

A.5 ANDRE OPPLYSNINGER

A.5.1 OPPLYSNINGER OM TRANSAKSJONER I KONSERNET

SpareBank 1 Forsikring AS innløste etter samtykke fra Finanstilsynet et fondsobligasjonslån på 200 mill. kroner i juni 2016. Det ble tatt opp et tidsbegrenset ansvarlig lån pålydende 1 mrd. kroner med 10 års løpetid i desember 2016.

SpareBank 1 Skadeforsikring AS ubetalte ekstraordinært utbytte til SpareBank 1 Gruppen AS i 3. kvartal 2016 på 1 150 mill. kroner. Samme beløp ble utbetalt fra SpareBank 1 Gruppen AS til selskapets eiere i desember 2016. Det ekstraordinære utbyttet var godkjent av Finanstilsynet.

B. SYSTEM FOR RISIKOSTYRING OG KONTROLL

Kapitlet om "System for risikostyring og kontroll" gir en beskrivelse av mål og rammeverk for konsernets samlede risikostyringssystem, samt strukturen i selskapets administrasjons-, ledelses- og kontrollorgan, herunder roller, kontrollfunksjon og arbeidsgrupper/ forum.

B.1.1 MÅL

Risikostyringen i SpareBank 1 Gruppen AS skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse. Risikostyringen skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig kapitalforvaltning. Dette skal oppnås gjennom en risikoprofil kjennetegnet av:

- En sterk risikokultur med høy bevissthet om risikostyring
- En optimal kapitalallokering i henhold til selskapets strategi
- Tilstrekkelig tilgjengelig kapital ut fra vedtatt risikoprofil

Målsettingen med risikostyringen er å støtte opp under konsernets overordnede mål. I tillegg skal risikostyring også bidra til trygghet for kunden, samt bidra til høyest mulig avkastning for eier innenfor et akseptabelt risikonivå. Videre er det et mål å minimere den operasjonelle risikoen, og ha god forståelse for den risiko konsernet er eksponert mot, og dermed være i stand til å vurdere om risikoeksponeringen er rimelig i forhold til risikobærende evne.

Risikostyringen skal med andre ord bidra til å sikre at SpareBank 1 Gruppen konsern til enhver tid har en tilstrekkelig og optimal kapitalisering for å nå forretningsmessige målsetninger, og sikre videre drift. Konsernets kapitalbehov skal til enhver tid vurderes opp mot etablert strategi, forretningsmessige målsetninger og KPI'er.

Styret har utarbeidet et rammeverk av policyer for SpareBank 1 Gruppen AS som fastsetter hovedprinsipper og ansvar for risikostyringen og internkontroll.

Konsernets system for risikostyring og internkontroll vurderes å være godt tilpasset konsernets samlede risikobilde. Risikostyringssystemet er gjenstand for kontinuerlig videreutvikling. Spesielt har innføringen av Solvens II og forberedelsene til dette medført en vesentlig økt profesjonalisering av konsernets risikostyring.

B.1.2 RAMMEVERK FOR RISIKOSTYRING

Konsernets rammeverk for risikostyring er bygget opp omkring en modell med tre forsvarslinjer:

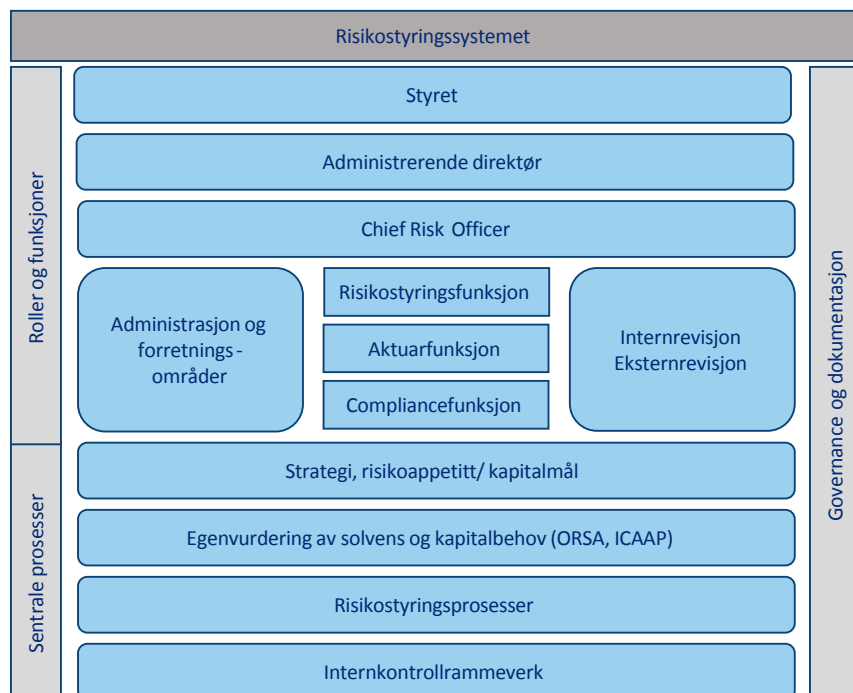
Første forsvarslinje: Leder av forretnings- og støtteområdene har ansvaret for den daglige risikostyringen. De skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller administrerende direktør.

Andre forsvarslinje: Kontrollfunksjonene består av risikostyringsfunksjonen, compliancefunksjonen og aktuarfunksjonen med tilhørende ansvarsområder. Som andre forsvarslinje skal funksjonene understøtte styret og ledelsens ansvar.

Tredje forsvarslinje: Internrevisjonen overvåker at risikostyring og internkontroll er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt.

Det er førstelinjes ansvar å sikre overenstemmelse med gjeldende regelverk, videre er det styrets og ledelsens ansvar å fatte konklusjoner og iverksette tiltak med bakgrunn i kontrollfunksjonenes funn. Risikostyringsfunksjonen, compliancefunksjonen og aktuarfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS er organisert i et eget stabsområde under CEO. Avdelingen ledes av Chief Risk Officer (CRO).

Risikostyringsfunksjonen, compliancefunksjonen, aktuarfunksjonen, og internrevisjonsfunksjonen har direkte tilgang til styret og ledelsen, uavhengig av øvrige rapporteringslinjer og organisasjonsform.

Figur 2: Rammeverk for risikostyring

Det er konsernets medarbeidere som utøver den daglige risikostyringen. Det er etablert rutiner og prosessbeskrivelser som skal hjelpe medarbeiderne i å utøve arbeidsoppgavene. Videre er det etablert kontrollsystemer som skal bidra til å redusere risiko for feil.

B.1.3 ROLLER OG ANSVAR

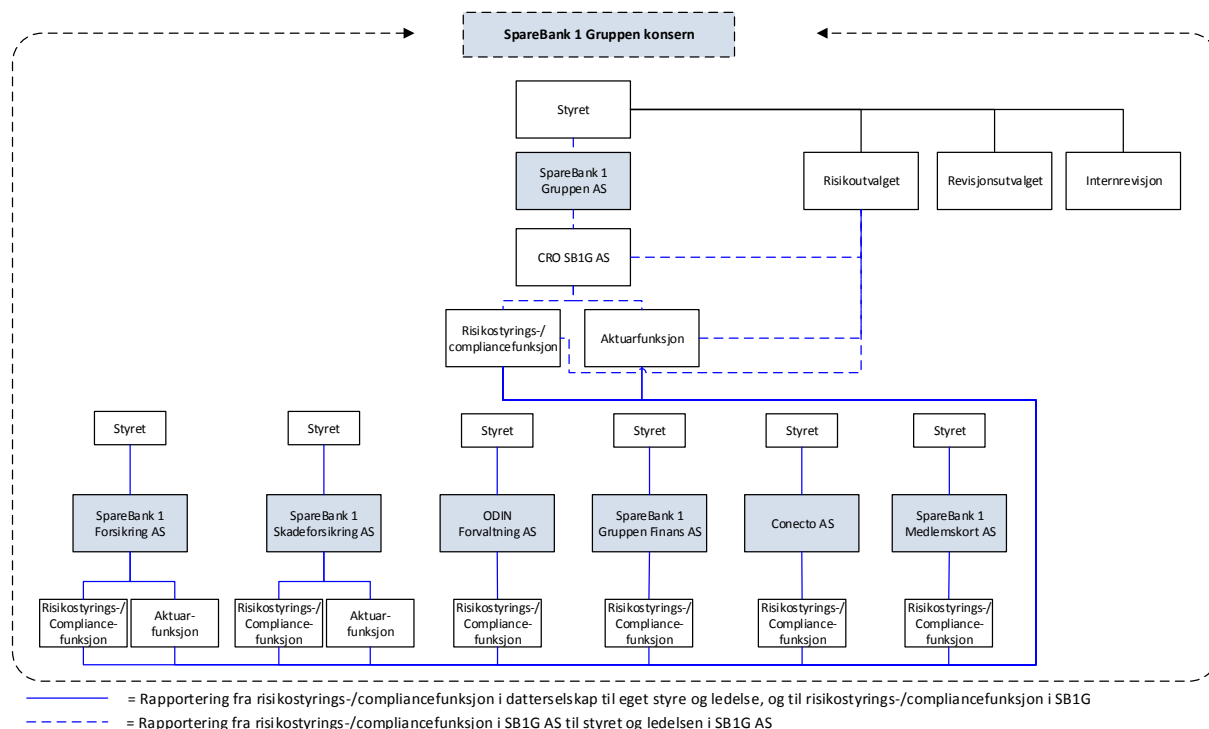
Styret i SpareBank 1 Gruppen AS er øverste ansvarlig for risikostyring og compliance i konsernet, og således øverste ansvarlig for konsernets etterlevelse av Solvens II-regelverket. Styret i SpareBank 1 Gruppen AS mottar kvartalsvis konsoliderte pilar 1-beregninger gjennom risikorapportering fra CRO. Risikorapporteringen inneholder vurderinger knyttet til risiko og kapitalsituasjon. Styret skal årlig forsikre seg om at systemet for risikostyring er forsvarlig implementert, og i henhold til god forretningsskikk. I dag foretas denne evalueringen gjennom ORSA, kvartalsvis risikorapport, kvartalsvis compliance rapport, årlig internkontrollrapportering og internrevisjonens årlige rapport.

SpareBank 1 Gruppen AS har etablert fire kontrollfunksjoner, bestående av aktuarfunksjon, risikostyringsfunksjon, compliancefunksjon, og en internrevisjonsfunksjon. Kontrollfunksjonene er organisert uavhengig av driftsrelaterte oppgaver, og har direkte rapporteringslinje til selskapets styre og ledelse.

Konsernet har implementert en konsernstyrt styringsmodell for risikostyring. Forholdet og ansvarsdeling mellom mor-, og datterselskap er regulert i gjeldende styringsdokumenter for risikostyring og internkontroll, godkjent av konsernets styre. Risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS har et overordnet ansvar, og sikrer konsistent og helhetlig risikostyring på tvers av datterselskapene i konsernet.

Risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS ved CRO, rapporterer til administrerende direktør, risikoutvalget og konsernets styre. Risikostyringsfunksjonene i konsernets datterselskap rapporterer til de respektive selskapsstyrer og parallelt faglig til risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS.

Kontrollfunksjonene i SpareBank 1 Gruppen AS er organisert i en matriseorganisering med datterselskapene. Således er det etablert kontrollfunksjoner i hvert enkelt selskap.

Figur 3: Organisering og rapporteringslinjer i konsernstyrt risikostyring, internkontroll og compliance

Generalforsamling

SpareBank 1 Gruppen AS har en konsentrert aksjonærstruktur, og erfaringsmessig er nærmere 100 prosent av aksjene representert på generalforsamlingene. Selskapet søker å tilrettelegge og avholde generalforsamlingene i samsvar med Norsk anbefaling for eierstyring, men for et selskap med få aksjonærer, svært liten omsetning i aksjen og hvor samtlige aksjonærer og aksjonærgrupperinger er representert i styret, er det hensiktsmessig å foreta visse tilpasninger i forhold til anbefalingen.

Valgkomité

Selskapet har en valgkomité med tre medlemmer valgt av generalforsamlingen. Det er i aksjonæravtale og ved etablert praksis gitt føringer om valg av styremedlemmer i selskapet.

Styret

Styret i SpareBank 1 Gruppen AS har det overordnede ansvaret for konsernets system for risikostyring og internkontroll. Styret fastsetter strategi, selskapets risikotoleranse, samt policyer og rammeverk for systemet for risikostyring i konsernet. Styret har følgende ansvar innen risikostyring:

- Årlig godkjenning, og kvalitetssikring av risikostyringssystemet.
- Fastsette konsernets og eierens risikotoleranse.
- Godkjenne risikostyringsrapportering til markedet og tilsynsmyndigheter.
- Eier av konsernets ORSA aktiviteter og rapportering.

Administrerende direktør

Administrerende direktør har ansvaret for å:

- Etablere målsetninger for risikostyringen som er i samsvar med virksomhetens definerte risikotoleranse og kapitalmål.

- Ivareta og følge opp at det er etablert en forsvarlig risikostyring etter retningslinjer fastsatt av styret.
- Ivareta og følge opp konsernets risikostatus og risikoutvikling mot vedtatte risikostrategiske måltall og forretningsstrategi.
- Ivareta og følge opp at risikostyringen blir dokumentert, gjennomført og overvåket på en forsvarlig måte.
- Håndtere risiko gjennom risikomåling, analyser og vurderinger, samt handlingsplaner.
- Sikre at rapporteringsplikten til styret er i samsvar med lover, forskrifter, vedtekter og prinsipper beskrevet i dette dokumentet.
- Iverksette passende informasjonstiltak, slik at ansatte i virksomheten kan ivareta sitt ansvar.
- Implementere og gjennomføre vedtatte compliance tiltak i organisasjonen.

Chief Risk Officer (CRO)

CRO har ansvaret for å:

- Ha oversikt over konsernets risikostatus og utvikling mot vedtatte risikostrategiske måltall og forretningsstrategi.
- Sikre at SpareBank 1 Gruppen AS og konsernet som helhet følger lover og forskrifter innenfor sitt ansvarsområde.
- Sikre at risikostyringsprosessen er hensiktsmessig og effektiv.
- Overvåke at risikostyringssystemer implementeres, benyttes, følges opp og dokumenteres i samsvar med lover, forskrifter, strategi/ policy og rutiner.
- Sikre at konsernets datterselskap følger de føringer som gis fra morselskapet knyttet til risikostyring, herunder å bidra med nødvendig informasjon til ORSA beregninger i SpareBank 1 Gruppen AS.
- Rapportere status på selskapets risiko til administrerende direktør og styret.

Risikostyringsfunksjonen

Risikostyringsfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS har ansvar for å:

- Koordinere og utøve kontroll med risikostyringsaktiviteter og kjerneprosesser innenfor risikostyring i konsernet.
- Måle og vurdere den overordnede risikosituasjonen, herunder blant annet utarbeide kvartalsvis risikorapport for konsernet til styret.
- Bistå styret med analyser for fastsettelse av kapitalmål, og kapitalstruktur inn mot styrets diskusjoner på utbytte.
- Påse at det eksisterer prosesser for å identifisere fremtidige risikoer.
- Støtte styret og administrasjonen med å etablere og gjennomføre en effektiv risikostyring, herunder utarbeide ad-hoc analyser.
- Overvåke og evaluere risikostyringssystemet.
- Utarbeide plan over risikostyringsaktiviteter.
- Videreutvikle rammeverk og system for risikostyring i konsernet.

- Ha et bredt og helhetlig syn på den risikoen konsernet samlet sett påtar seg.
- Rapportere på selskapets risikoer til administrerende direktør, ledelsen og styret, slik at de kan ivareta sitt ansvar.
- Rapportering av selskapets kapital situasjon, herunder stresstester, til myndighetene og selskapets ledelse.
- Gjennomføre og utvikle ORSA prosessen etter retningslinjer fra styret.
- Lede og koordinere pilar 3 rapporteringen for SpareBank 1 Skadeforsikring AS, SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Gruppen AS.
- Sikre at konsernet som en helhet etterlever Solvens II med særskilt fokus på gruppebestemmelsene. Evaluere konsernets samlede system for risikostyring, og foreslå korrigerende tiltak til styret hvor nødvendig.

Compliancefunksjonen

Compliancefunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS er organisert under, og utøves av avdelingen Risikostyring og Compliance. Compliancefunksjonen rapporterer personalmessig til CRO i SpareBank 1 Gruppen AS som igjen rapporterer direkte til administrerende direktør og styret. Compliancefunksjonen rapporterer faglig direkte til styret i SpareBank 1 Gruppen AS.

Compliancefunksjonen har oppgaver knyttet til kontroll av selskapets og konsernets etterlevelse, jevnlig vurderinger av etablerte rutiner og retningslinjer, og forebyggende råd og veiledning om selskapets forpliktelser knyttet til de rettslige rammebetingelser som regulerer virksomheten.

Compliancefunksjonen er ansvarlig for at:

- Nytt regelverk eller endringer i eksisterende regelverk fanges opp og kommuniseres til gjeldende ansvarsområder i selskapet.
- Effektive prosesser for etterlevelse av gjeldende regelverk som er etablert følges opp.
- Det gjennomføres kontroller av etterlevelse i selskapet og konsernet.
- Det etableres et hendelsesregister.
- Det etableres rapporteringslinjer fra compliancefunksjonene i datterselskapene til compliancefunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS.
- Complianceforhold rapporteres til administrerende direktør, og styret.
- Det gjennomføres lederbekreftelse/ internkontrollgjennomgang.
- Det utarbeides en plan over complianceaktiviteter
- Det etableres og gjennomføres et compliance- og sikkerhetsforum hvor complianceansvarlige og sikkerhetsansvarlige SpareBank 1 Gruppen konsern og SpareBank 1 Banksamarbeidet DA møtes.

Aktuarfunksjonen

Aktuarfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS er definert som en kontrollfunksjon innenfor risikostyringssystemet. Dersom det identifiseres svakheter i konsernets samlede aktuarfunksjoner skal aktuar i SpareBank 1 Gruppen AS komme med innspill til forbedringer.

Aktuarfunksjonen utfører oppgaver på vegne av styret. Etablering av aktuarfunksjonen reduserer ikke styrets og ledelsens ansvar.

Aktuarfunksjonen er organisert direkte under CEO i SpareBank 1 Gruppen AS. Aktuarfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS rapporterer personalmessig til CRO i SpareBank 1 Gruppen AS som igjen rapporterer direkte til CEO.

Videre har aktuarfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS direkte tilgang til styret og ledelsen, uavhengig av øvrige rapporteringslinjer og organisasjonsform.

Aktuarfunksjonens hovedoppgaver

Aktuarfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS har et konsernovergripende ansvar, og skal ikke duplisere ansvar og arbeidsoppgaver som inngår i aktuarfunksjonene i SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. Aktuarfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS skal derfor adressere sine oppgaver i konsernperspektivet, hvilket betyr at SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS vurderes samlet.

Aktuarfunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS gir råd til styret, og foretar en vurdering av følgende hovedområder gitt i Solvens II regelverket:

- Konsernets samlede forsikringsrisiko.
- Forholdet mellom eiendeler og forpliktelser (ALM), og effekt på konsernets solvensposisjon.
- Konsernets solvensposisjon gitt fremskrivninger som følge av stress-, og scenarioanalyse av forsikringstekniske avsetninger.
- Policy for forsikringsrisiko i SpareBank 1 Gruppen AS.
- Konsernets samlede reassuransprogram, og policy for reassurans sett opp mot risikotoleranse og kapitalmål.
- Metodikk benyttet for å beregne forsikringstekniske avsetninger.
- Bidra til en effektiv implementering av konsernets risikostyringssystem, herunder foreta en evaluering av styring og kontroll av forsikringsrisiko.

Internrevisjonsfunksjonen

Internrevisjonen er en uavhengig kontroll- og rådgivningsfunksjon som skal bidra til at organisasjonen på en effektiv og tilfredsstillende måte når sine mål. Internrevisjonen utføres på oppdrag av styret og utføres av eksterne aktører. Internrevisjonen gir råd til ledelsen om selskapets risikostyring og rapporterer direkte til styret. Internrevisjonen er outsourcet til revisjonsselskapet EY.

Styret har vedtatt en instruks for internrevisjonens arbeid. I henhold til denne instruks skal det årlig utarbeides en revisjonsplan for selskapet. Formålet med den årlige internrevisjonsplanen er å sikre at internrevisjonen kan gi en dekkende vurdering av selskapets governance, risikostyring, compliance og internkontroll slik instruks for internrevisjonen og regulatoriske krav krever. Dette krever at alle risikofylte områder gjennomgås planmessig. Videre skal internrevisjonsplanen sikre at den ivaretar styrets behov.

Gjennom internrevisjonens årsplan implementeres styrets føringer i instruks for internrevisjonen. Internrevisjonsplanen skal gi styret nødvendig grunnlag til å kunne fatte beslutninger knyttet til internrevisjonens prioriteringer, ressursbruk og kompetanse. Revisjonsplanen inneholder derfor en beskrivelse av hvilke internrevisjonsaktiviteter og prosjekter som prioriteres, ressursomfang og en presentasjon av internrevisjonsteamet, deres kompetanse og erfaringsbakgrunn.

Revisjonsplanen utarbeides hvert år basert på internrevisjonens risikovurdering, samt mottatte innspill fra ledelsen. Planen skal sikre at sentrale risikoer og utfordringer i forhold til virksomhetens mål og strategier dekkes.

Internrevisjonen utfører en rekke revisjonsprosjekter hvert år, hvor det utarbeides en rapport for hvert prosjekt som gjengir de vesentligste funn og anbefalinger.

B.1.4 FORUM OG KOMITEER

Risikoutvalg

Risikoutvalget har som formål å være et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret i SpareBank 1 Gruppen AS i saker som vedrører overvåkning av finansiell informasjon og selskapets internkontroll og risikohåndtering for hele SpareBank 1 Gruppen på konsernnivå. Utvalget skal sørge for at risiko- og kapitalstyringen i konsernet støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Revisjonsutvalg

Revisjonsutvalgets overordnede funksjon er å føre en uavhengig kontroll med selskapets finansielle rapportering og kontrollsystemer. Revisjonsutvalget skal samlet ha den kompetanse som ut fra konsernets organisasjon og virksomhet er nødvendig for å ivareta sine oppgaver. Revisjonsutvalget er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret, og det har i utgangspunktet ikke selvstendig beslutningskompetanse. Revisjonsutvalgets oppgave er blant annet å påse at konsernet har uavhengig og effektiv eksternt revisjon, samt føre tilsyn med regnskapsavleggelsen.

Risikostyringsforum

Risikostyringsforum (RSF) i SpareBank 1 Forsikring har som formål å sikre god og enhetlig styring av markeds-, likviditets-, operasjonell- og forsikringsrisiko i selskapet. RSF diskuterer blant annet risikostyringsstrategier, handlingsregler, balansestyring, kontrollaktiviteter og compliance. RSF skal bidra til å sikre at etablerte handlingsregler er i overensstemmelse med selskapets risikoappetitt. Forumet avholder månedlige møter, alle saker vedrørende risikostyring behandles i forumet før sakene løftes til selskapets styre.

RSF ledes av CRO i SpareBank 1 Forsikring, med deltagere fra Forsikringsforvaltning, Produkt og Analyse, Aktuar, samt kontrollfunksjonene i SpareBank 1 Gruppen AS.

Reserveringskomité

Reserveringskomiteén i SpareBank 1 Forsikring er et forum hvor aktuarfunksjonen legger til rette for at selskapet har tilstrekkelig forståelse for nivået på avsetningene til regnskapsformål, og hvordan dette gjensidig påvirker andre deler av forsikringsvirksomheten.

Medlemmene av reserveringskomiteen skal bidra med kvalitativ informasjon fra sine respektive områder slik at aktuar kan ta hensyn til dette i sine modeller for reservering. Kontrollfunksjonene i SpareBank 1 Gruppen AS har møterett.

Pris- Produkt- og Vekstforum (PPV)

PPV er et forum i SpareBank 1 Forsikring. Forumet er et besluttende forum for pris-, produkt- og veksttiltak. Hensikten er å sikre innfrielse av selskapets produktlønnsomhetsmål, vekstmål samt støtte selskapets strategi og ambisjon.

PPV består av områdeledere og mellomledere for henholdsvis Salg og Marked PM og BM, områdeleder Produkt og Analyse, ledere for produktavdelinger i Produkt og Analyse, samt områdeleder for CRM og Kundedialog. Ledere for Aktuar Liv, Aktuar Skade og Reassuranse og Risikostyring og Compliance i SpareBank 1 Forsikring har møterett.

Forvaltningsforum i SpareBank 1 Forsikring

Forvaltningsforum er et forum for informasjonsdeling, kompetanseutveksling og drøftelser i forvaltningsmessige forhold. Forvaltningsforum består av administrerende direktør, CFO i SpareBank 1 Forsikring, CRO i SpareBank 1 Gruppen AS og sjeføkonom i SpareBank 1 Gruppen AS. Deltagere fra Forsikringsforvaltning, avdeling for Risikostyring og Compliance i SpareBank 1 Forsikring AS og ledere av aktuarfunksjonene har møterett. Forvaltningsforum ledes av CFO i SpareBank 1 Forsikring. Det avholdes månedlige møter.

Forvaltningsforum har som oppgave å:

- Orienterere om rammebetingelsene i markedene og forventet utvikling, herav nye eller endrede rammebetingelser for forsikrings- eller pensjonsprodukter
- Orienterere om utviklingen i forvaltermarkedet, om nye trender og produkter
- Orienterere om overordnede føringer og legge frem til diskusjon forslag til endringer i investeringsstrategien
- Orienterere om resultatet av selskapets investeringsvirksomhet
- Orienterere om forvalternes oppnådde resultater og markedssyn, og påvirkning dette har på porteføljene i SpareBank 1 Forsikring
- Innhente ledelsens/konsernets syn på risikobærende evne
- Rapportere compliance og risiko i porteføljene

Complianceforum

SpareBank 1 Forsikring har etablert et Complianceforum. Forumet ledes av compliancefunksjonen, og består av deltagere fra alle selskapets forretningsområder, i tillegg til representanter fra SpareBank 1 Gruppen AS. Forumet møtes minimum kvartalsvis. Forumets formål er å fordele ansvaret for, - og sikre fremdrift i implementering av nye/ endrede lover i organisasjonen, samt rapportere compliance status til selskapets risiko/compliancerapport, og til morselskapet.

Compliance- og sikkerhetsforum (SpareBank 1 Gruppen konsern og Banksamarbeidet DA)

SpareBank 1 Gruppen AS har etablert et Compliance- og sikkerhetsforum som avholdes kvartalsvis. Forumet ledes av compliancefunksjonen i SpareBank 1 Gruppen AS, og består av complianceansvarlige og sikkerhetsansvarlige fra selskaper knyttet til Alliansesamarbeidet, samt konsernjuridisk. Formålet med forumet er å koordinere samarbeidet knyttet til praktisk og operativ compliance- og sikkerhetsarbeid samt gjennomgå nye og endrede regelverk og status vedrørende risiko.

B.1.5 OPPLYSNINGER OM GRUPPEINTERNE UTKONTRAKTERINGER

Det er etablert en intern utkontrakteringsavtale mellom SpareBank 1Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. SpareBank 1 Forsikring AS skal på vegne av SpareBank 1 Skadeforsikring AS forestå drift av SpareBank 1 Skadeforsikring AS gjennom nærmere angitte tjenester, prosesser og oppgaver.

SpareBank 1 Forsikring AS påtar seg i medhold av utkontrakteringsavtalen ansvaret for den løpende oppfølging av følgende hovedprosesser til bruk i SpareBank 1 Skadeforsikring AS sin virksomhet:

- Administrasjon og daglig ledelse og Virksomhetsstyring
- Produkt og Analyse (deler av prosessen)
- CRM og Kundedialog
- Bedriftsmarked
- Salg og Marked PM
- Forsikringsoppgjør
- Forsikringsforvaltning
- Økonomi og Risikostyring
- Utvikling, Innovasjon og Teknologi

I løpet av 2016 er det kjøpt tjenester som følge av utkontrakteringsavtalen mellom selskapene for 428,55 mill. kroner.

B.1.6 GODTGJØRING

SpareBank 1 Gruppen AS er underlagt en felles godtgjørelsesordning for konsernet som minimum årlig vedlikeholdes og godkjennes av styret i SpareBank 1 Gruppen AS. Selskapets praktisering av godtgjørelsesordningen gjennomgås årlig av selskapets internrevisjon.

Konsernet avvirket individuelle bonusordninger med virkning fra 1. januar 2015. Utsatt bonus for tidligere år er utbetalt til ledende ansatte i 2016 og 2017 og vil bli utbetalt siste gang i 2018. Utbetaling av utsatt bonus er i samsvar med Finansdepartementets forskrift vedrørende godtgjørelse i finansinstitusjoner. Den utsatte bonusutbetalingen er relatert til avkastning på syntetiske egenkapitalbevis basert på utvalgte egenkapitalbevis og aksjer i SpareBank 1 Gruppens eierbanker. Styret tar årlig stilling til om det er forhold som tilsier at det ikke bør utbetales utsatt bonus. Kapitalforvaltere, salg, og administrerende direktør i ODIN Forvaltning AS har fremdeles bonusordning.

Honorar til styrets leder og styremedlemmer for 2016 er fastsatt av representantskapet i SpareBank 1 Gruppen AS. Styremedlemmer har ingen form for variabel godtgjørelse.

B.2 KRAV TIL EGNETHET

Konsernet følger egne retningslinjer for egnethetsvurdering av personer som innehar sentrale funksjoner for å sikre at konsernet styres på en mest mulig effektiv og profesjonell måte.

I retningslinjene for egnethet er det oppgitt hvem som er ansvarlig for å utføre egnethetsvurderingene i konsernet for de ulike sentrale funksjonene. Det er videre beskrevet prosess og ansvarsfordeling for forhåndsvurdering, meldeplikt, oppbevaring og oppfølging for egnethetsvurderinger.

Konsernets HR-funksjon er utførende, og støtter styrets leder, og administrerende direktør i arbeidet med egnethetsvurderinger av sentrale funksjoner som er oppgitt i retningslinjene. Følgende er HRs oppgaver:

- Forberede saker herunder innhente relevant dokumentasjon til bruk i vurderingen av personers egnethet
- Før ansettelse innhente relevant dokumentasjon
 - Skjema fra Finanstilsynet
 - Politiattest som ikke er eldre enn 3 måneder
- Sørge for at egnethetsvurderingen av personer blir meldt til Finanstilsynet
- Sørge for å sende særskilt melding til Finanstilsynet for alle personer som skal egnethetsvurderes i tilfeller der de ikke lengre oppfyller kravene for egnethet. Meldingen skal inneholde informasjon om hvorfor personen er skiftet ut.
- Oppbevare innhentet informasjon og vurderinger på forsvarlig måte i HR-systemet
- Foreta ny egnethetsvurdering hvert 4. år

Krav til kompetanse for de ulike kontrollfunksjonene er definert gjennom egne policyer for de ulike funksjonene.

B.3 RISIKOSTYRINGSSYSTEMET

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig risikostyring er systemet bygget opp omkring seks elementer:

1. Risikostyringsstrategier
2. Kontrollmiljøet
3. Risikoidentifikasjon
4. Risikoanalyse

5. Overvåking / oppfølging
6. Rapportering

De seks elementene utgjør risikostyringsprosessen. Prinsippene i risikostyringsprosessen er implementert i flere av konsernets prosesser og leveranser gjennom året. Konsernets prosess for egenvurdering av risiko og solvens – ORSA, konkluderer og oppsummerer resultatene i samarbeid med styret i SpareBank 1 Gruppen AS.

Risikostyringsstrategier

Risikostyringen skal sikre at selskapet styrer risikoene det står overfor i samsvar med styrevedtatte prinsipper, slik at samlet risikoeksponering er i tråd med styrets overordnede risikovilje og fastsatte kapitalmål. Risikostyringsstrategiene skal:

- Gjenspeile konsernets overordnede mål og strategier.
- Være en integrert del av konsernets løpende aktiviteter.
- Stå i forhold til konsernets risikobærende evne og risikoappetitt.

Kontrollmiljøet

Kontrollmiljøet i selskapet omfatter menneskene i organisasjonen (deres individuelle egenskaper og integritet, verdigrunnlag og etikk), organiseringen av selskapet, og ledelsesfilosofi. God risikostyring krever et solid kontrollmiljø. Følgende prinsipper skal legges til grunn:

- Verdigrunnlag / etiske retningslinjer:
 - Det skal være etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som skal være godt kommunisert i hele organisasjonen
- Personalpolitikk / kompetanse:
 - Personalpolitikken skal gi informasjon om de forventninger som stilles til den enkelte ansatte når det gjelder integritet, etisk adferd og kompetanse. Ved rekruttering av medarbeidere skal selskapet prioritere faglig og personlig egnethet i forhold til den stillingen som skal besettes
- Kontroll- og styringsstruktur:
 - Styring og kontroll omfatter alle prosesser og kontrolltiltak som er iverksatt av selskapets ledelse for å sikre en effektiv forretningsdrift og gjennomføring av selskapets strategier. Selskapet legger vekt på en kontroll- og styringsstruktur som fremmer målrettet og uavhengig styring og kontroll

Risikoidentifikasjon

For å kunne nå selskapets vedtatte målsettinger og strategiske utvikling er det en forutsetning at styret og ledelsen kjenner selskapets risikobilde, slik at det kan velges målrettede risikostyringsstrategier. Grunnlaget for konsernets risikobilde dannes gjennom risikoidentifikasjon. Prosessen for risikoidentifikasjon er fremoverskuende og en integrert del av konsernets strategiprosess. Ledelsen i hvert datterselskap gjennomfører årlig risikoworkshops hvor det fokuseres på identifisering av risiko sett opp mot selskapenes strategi. Risikoidentifikasjonen skal dekke alle vesentlige risikoer selskapet står overfor. Risikoidentifisering oppsummeres i den årlige egenvurderingen av risiko og solvens (ORSA).

Risikoanalyse

Risikoanalyse danner grunnlaget for hvordan selskapet skal forstå og styre risikoene. Dette betyr blant annet at alle vesentlige risikoer i størst mulig grad skal kvantifiseres. Kvantifiseringen skal være basert på anerkjente metoder for måling av risiko.

Kvantifisering av alle risikogrupperne nedenfor, og en oppsummerende diskusjon av risikoene skal inngå i konsernets årlige ORSA prosess hvor Pilar 1 og 2 beregninger ligger til grunn:

- Markedsrisiko
- Motpartsrisiko
- Forsikringsrisiko
- Likviditetsrisiko
- Operasjonell risiko
- Compliancerisiko
- Strategisk og forretningsmessig risiko

For å sikre at resultatene fra kvantifiseringen av risiko er hensiktsmessig utføres også sensitivitets- og scenarioanalyser.

Fremgangsmåter for risikoanalysene er beskrevet i policyer for hver enkelt risikokategori samt policy for egenvurdering av risiko og solvens.

Oppfølging, overvåking og rapportering

Risikostyringsprosessen følges opp løpende. Oppfølgingen av de viktigste risikoene skal være del av den løpende virksomheten. I tillegg skal ledelsen og internrevisjonen utføre periodiske evalueringer. Formålet med oppfølgingen er å vurdere hvor effektiv prosessen for risikostyring er over tid, samt sikre at nødvendige handlinger eller endringer blir gjennomført. Styret og administrasjonen behandler kvartalsvis risikorapport, og compliancerapport for SpareBank 1 Gruppen konsern. I tillegg utarbeides det årlig internkontrollrapport, og ORSA rapport. Strategiske risikoer følges opp av administrasjon og ledelse direkte. Rapporteringen danner grunnlaget for den videre oppfølgingen og overvåkingen av risikoeksponeringen og risikostyringsprosessen i selskapet.

B.3.1 EGENVURDERING AV RISIKO OG SOLVENS (ORSA)

Egenvurderingen av risiko og solvens (ORSA) består av en fastsatt prosess for å definere, vurdere og styre konsernets risiko og solvensposisjon. Prosessen gjennomføres årlig eller ved vesentlig endring i konsernets risikoprofil. Hovedformålet med ORSA prosessen er å fastsette konsernets faktiske kapitalbehov og mål i forhold til risikoprofil og styrets risikotoleranse. Risikotoleransen skal gi uttrykk for ønsket risikonivå for at selskapet skal tåle ventede og uventede tap, hensyntatt selskapets strategier, forretningsplaner og risikoeksponering. ORSA er en koordinert prosess mellom mor-, og datterselskap i konsernet.

ORSA er helheten av de prosesser og prosedyrer som benyttes for å:

- Identifisere, vurdere, overvåke, styre og rapportere risikoer som selskapet er eller kan bli eksponert for
- Avgjøre nødvendig kapital for å sikre at overordnede solvenskrav overholdes til enhver tid

ORSA er integrert som en del av selskapets risikostyringssystem og inngår i strategiske beslutninger. Dette for å sikre effektiv risikostyring og integrasjonen mellom strategier, risikostyring og kapitalplanlegging, og vil bidra til økt forståelse av selskapets risikoeksponering.

ORSA prosessen sikrer at konsernets styre og ledergruppe har en høy bevissthet rundt de risikoer som selskapet er eksponert mot, samt kontroll over tåleevnen selskapet har for å motstå eventuelle tilbakeslag/finansielle krisesituasjoner. Resultatene fra ORSA prosessen samles til en ORSA rapport som rapporteres årlig og godkjennes av selskapets styre.

Styret i SpareBank 1 Gruppen AS har det overordnede ansvaret for ORSA i konsernet, og legger premissene for gjennomføringen.

Risikostyringsfunksjonen har hovedansvaret for å koordinere gjennomføring av prosessen herunder gi styret nødvendig og tilstrekkelige beslutningsinformasjon.

For konsernet omfatter ORSA morselskapet med tilhørende datterselskap. Selskapene SpareBank 1 Gruppen AS, SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS beregner kapitalbehov og fremskrivninger etter prinsipper i Solvens II regelverket. Selskapene SpareBank 1 Gruppen Finans AS, og ODIN Forvaltning AS fremskrives etter prinsipper nedfelt i ICAAP. For Conecto AS foretas beregninger og fremskrivninger etter internt fastsatte risikoberegninger. Det gjennomføres konsistente scenariotester på alle selskapene i forbindelse med ORSA.

De ulike stegene i konsernets ORSA prosess følger av nedenstående liste som utgjør de elementer som minimum skal inngå i ORSA rapporten.

1. Fastsettelse av en plan for ORSA
2. Vurdering av virkelig risiko og kapitalkrav (risikojustert kapitalbehov)
3. Vurdering av styring og kontroll
4. Solvensposisjon i fremskrivningsperiode (inklusive sensitiviteter)
5. Solvensposisjon ved ulike nedgangsscenarioer, inklusive sensitiviteter (scenario og stresstesting)
6. Kapitalplanlegging
7. Vurdering av risikotoleranse og kapitalmål
8. Utarbeidelse av ORSA-rapport og dokumentasjon
9. Godkjenning av ORSA-rapport og kvalitetskontroll

Konsernets årlige ORSA rapport godkjennes av styret i SpareBank 1 Gruppen AS.

B.4 INTERNKONTROLLSYSTEM

Konsernet har et omfattende internkontrollsystem som inkluderer risikoworkshop i de ulike datterselskapers ledergrupper og forretningsområder, stikkprøvekontroller, revisjoner, hendelsesrapportering og et system for oppfølging av forbedringstiltak. I tillegg gjennomfører konsernet en internkontroll årlig for å bekrefte kvaliteten på etablerte prosesser og kontrolltiltak.

SpareBank 1 Gruppen AS og datterselskapene gjennomfører årlig en egenvurdering av styring og kontroll i forbindelse med internkontrollprosessen. Det skal årlig gjennomføres en risikokartlegging i forretningsområde hvor fokuset er å identifisere samt vurdere sentrale risikoer for den enkelte enheten. På bakgrunn av gjennomgangen utarbeides relevante tiltak som følges opp løpende gjennom året. Risikoene følges opp gjennom året og status rapporteres kvartalsvis til styret. I tillegg vil det gjøres en vurdering av administrativ risiko, som inkluderer det operative arbeidet med risikoidentifikasjon, risikovurdering, gap - analyse, og tiltaksidentifisering. Vurderingene gjøres med særlig fokus på å avdekke svakheter i kontrollmiljøet, mangler i innarbeidede kontrolltiltak, mangler i kompetanse og sentrale IT- risikoer. Internkontrollen rapporteres hovedsakelig gjennom den årlige lederbekreftelsen, og det enkelte forretningsområdets arbeid med tiltak følges opp gjennom året av compliancefunksjonen i hvert enkelt selskap i konsernet.

I konsernet gjennomføres det også en kartlegging av kvaliteten i sentrale IT prosesser. Dette arbeidet koordineres av SpareBank 1 Gruppen AS. Formålet er å kartlegge hvorvidt datterselskapene oppfyller offentlige pålegg som har basis i IKT-forskriften, personopplysningsloven og tilhørende forskrifter. Gjennomgangen baseres på forskjellige egevalueringsskjema fra Finanstilsynet samt risikovurdering av selskapenes inntil de fem mest forretningskritiske systemer. Risikovurderingen gjennomføres basert på IT-systemenes tilstand samt etablerte kontrolltiltak rundt systemet. En vurdering av oppfyllelse av personopplysningslovens IKT-krav inngår i gjennomgangen.

Alle vesentlige oppfølgingspunkter fra internkontrollprosessen og revisjonsrapporter følges opp og dokumenteres i hvert enkelt selskap i konsernet.

B.5 INTERNREVISJONFUNKSJONEN

Styret i SpareBank 1 Gruppen AS har vedtatt policy og retningslinjer for internrevisjonens arbeid. Retningslinjene omfatter rettigheter og plikter for internrevisjonsfunksjonen. Funksjonen skal ha tilgang på all relevant informasjon samt rapportere direkte til konsernets styre og ledelse. Mandatet til internrevisjonen er å gi en uavhengig vurdering av kvaliteten og effektiviteten i selskapenes governance, risikostyring og internkontroll, samt etterlevelse av gjeldende lover og regler.

Videre er det definert kompetanse- og ressurskrav for funksjonen for å sikre en velfungerende kontrollfunksjon.

Internrevisjonsfunksjonen er ytterligere beskrevet i kapittel B.1.3

B.6 AKTUARFUNKSJON

Aktuarfunksjonen er beskrevet i kapittel B.1.3.

B.7 UTKONTRAKTERING

SpareBank 1 Gruppen AS skal ha en effektiv prosess som skal sikre tilfredsstillende etterlevelse av regelverk, og at selskapet ikke påføres tap eller sanksjoner som følge av ekstern aktørs brudd på avtaler og regler knyttet til utkontraktering. Dette skal skje gjennom:

- Et tydelig definert ansvarsforhold for alle utkontrakterte tjenester/ system.
- Avtaler med utkontraktører som er tydelig i forhold til ansvar og forventning, samt muliggjør innsyn, og sanksjoner i tilfelle brudd.
- Å sikre at leverandøren har etablert tilfredsstillende internkontrollsystemer, herunder beredskapsplaner.
- En effektiv og sikker rapportering av nødvendig data fra leverandøren til konsernets selskaper.
- En effektiv prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av avtalen.

Før utkontraktering skal det gjennomføres en behovsanalyse for å vurdere om prosessen eller funksjonen som er tenkt utkontraktert kan håndteres internt. Før en eventuell avtaleinngåelse skal det gjennomføres en vurdering av potensielle leverandører av tjenesten samt en risiko- og lønnsomhetsvurdering av de ulike leverandørene. Risikovurderingene skal inneholde en vurdering av de potensielle leverandørenes kompetanse og ressurser til å utføre oppdraget, data systemer og rutiner, selskapenes internkontroll- og compliance-system og beredskapsplaner. I tillegg skal risikovurderingen inneholde en vurdering av selskapenes økonomiske stilling og sannsynlighet for mislighold og annen ikke-oppfyllelse av forpliktelsene. Vurderingene skal foreligge skriftlig. En forhøyet risiko skal utlede etterspørsel etter ny/mer informasjon, eller vurdering av alternative leverandører.

Det skal foreligge skriftlige rutinebeskrivelser for den utkontrakterte tjenesten som skal sikre at oppgavene utføres korrekt. Det skal løpende gjøres en vurdering av den leverte tjeneste, og om den er i

henhold til avtaler, og SLA-avtaler. Eieren av den utkontrakterte tjenesten skal minimum årlig gjennomføre en vurdering av selskapets evne til å levere den avtalte tjeneste (fare for insolvens, konkurs, nedleggelse, oppkjøp eller lignende). En forhøyet risiko må utlede handlinger som å etterspørre mer informasjon, starte en vurdering av alternative leverandører, eller vurdere å hente tilbake den utkontrakterte tjeneste.

I tabellen nedenfor vises en oversikt over vesentlige utkontrakterte tjenester i SpareBank 1 Gruppen konsern.

Utkontrakterte funksjoner/oppgaver	Jurisdiksjon	Tjenesten som leveres
Internrevisjon	Norge	Innehar internrevisjonsfunksjonen for konsernet
Fondsadministrasjon	Storbritannia	Depotjenester, back- og mid office oppgaver for SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS
Pensjonsforvaltning	Norge	Drift og forvaltning av ytelsespensjon for SpareBank 1 Forsikring AS

Tabell 17: Oversikt over vesentlige utkontrakterte tjenester

SpareBank 1 Gruppen AS har samlet skade- og livsforsikringsvirksomhetene så langt som det er hensiktsmessig innenfor gjeldende regelverk. Selskapene er underlagt det samme overordnede styrings- og kontrollsystemet som gjelder for alle foretakene i SpareBank 1 Gruppen konsernet. SpareBank 1 Skadeforsikring AS utkontrakterer deler av sin virksomhet til SpareBank 1 Forsikring AS, hvilket innebærer for SpareBank 1 Skadeforsikring AS at prosessene i verdikjeden i all hovedsak benytter seg av de tjenestene som leveres fra SpareBank 1 Forsikring AS. SpareBank 1 Skadeforsikring AS vil selv ha egne ansatte for å ivareta strategiske og forretningsmessige vurderinger, sikre kvalitet i styring og kontroll med den løpende virksomheten, oppfølging av leveransene fra SpareBank 1 Forsikring AS og iverksette korrigerende tiltak om nødvendig. Det innebærer at selskapet vil ha en CEO. Videre vil SpareBank 1 Skadeforsikring AS ha egne ansatte innen aktuarområdet, risikostyring, compliance, produkt/prising, forsikringsforvaltning og en ansvarlig for økonomi/regnskap. Innen produkt/prising vil SpareBank 1 Skadeforsikring AS dekke hele sitt kapasitetsbehov selv.

B.8 ANDRE OPPLYSNINGER

Informasjonen i kapittel B gir et korrekt og hensiktsmessig bildet av selskapets system for risikostyring og internkontroll gjennom perioden.

C. RISIKOPROFIL

Konsernets risikostyring skal bidra til trygghet for kunden i tillegg til å gi god avkastning for eier innenfor et akseptabelt risikonivå. Risikonivået skal stå i samsvar med styrets risikoappetitt. God risikostyring innebærer styring og kontroll av risikobildet i alle prosesser og ledd i virksomheten. Selskapets interne og eksterne kontrollaktiviteter skal sikre at definerte risikogrenser overholdes og at eksisterende risikobilde er godt kommunisert i organisasjonen.

Kvantifiseringen av konsernets risiko gjøres basert på Pilar 1 og 2 under Solvens II. Konsernet beregner Pilar 1 konsolidert etter standardformelen. Konsernet benytter metode 1, full konsolidering, for beregning av kapitalkravet. Konsernets risikoprofil basert på risikoklassifisering/undermoduler etter Pilar 1 er behandlet i dette kapittelet. I tillegg omtales likviditetsrisiko i kapittel C.4 og andre vesentlige risikoer i kapittel C.6.

Styret i SpareBank 1 Gruppen AS har besluttet å innføre et kapitalmål for konsernet på 150 prosent av SCR. Tilsvarende er det etablert kapitalmål på 160 prosent i SpareBank 1 Skadeforsikring AS, og et kapitalmål fra 140-160 prosent i SpareBank 1 Forsikring AS.

Figur 4: Overordnet risikoprofil basert på standard formelen

Scenarioanalyse

SpareBank 1 Gruppen AS gjennomfører scenarioanalyser for å overvåke hvordan konsernets solvensmargin vil kunne påvirkes av ulike hendelser, se eksempler gitt i Tabell 18. Scenarioanalyser gjennomføres for å gi god innsikt i hvilke markedshendelser samt øvrige interne og eksterne faktorer som kan påvirke konsernets kapitalstatus vesentlig. Scenarioene er gjennomført konsistent i datterselskapene, for deretter å konsolideres i konsernet som helhet. De gjennomførte analysene danner grunnlag for fastsettelse av eventuelle tiltak.

Scenario	Beskrivelse	Hypighet
Strategi	Fremskriving av solvensmarginen i en 5 års tidsperiode, med utgangspunkt i prognosen som utarbeides til strategien.	Årlig, i forbindelse med strategiarbeidet
Nedgang i finansmarkedene	Fremskriving av selskapets solvensmargin i en 5 års periode, der aksjer, eiendom og obligasjoner faller i verdi.	Årlig, i forbindelse med ORSA-prosessen
Prispress og avgang	Fremskriving av selskapets solvensmargin i en 5 års periode med økt avgang og reduksjon i premier.	Årlig, i forbindelse med ORSA-prosessen

Tabell 18: Scenarioanalyser SpareBank 1 Gruppen konsern

I tillegg utarbeides det et eget lavrentescenario i SpareBank 1 Forsikring AS, og spesifikke katastrofe-, og ulykkescenarioer i SpareBank 1 Skadeforsikring AS og SpareBank 1 Forsikring AS.

C.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisiko omfatter de risikoer konsernet er eksponert for gjennom selskapene SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. Forsikringsrisiko omfatter modulene for forsikringsrisiko liv og forsikringsrisiko helse, og forsikringsrisiko skade etter standardmetoden.

SpareBank 1 Forsikring AS har eksponering mot forsikringsrisiko liv. SpareBank 1 Skadeforsikring AS har eksponering mot forsikringsrisiko skade. Begge selskapene har eksponering mot forsikringsrisiko helse. For SpareBank 1 Gruppen konsern konsolideres risikoen samlet for konsernet.

C.1.1 FORSIKRINGSRISIKO LIV

Forsikringsrisiko liv omfatter de risikoene SpareBank 1 Forsikring AS er eksponert for knyttet til livsforsikring, som vist i figuren nedenfor.

Figur 5: Forsikringsrisiko liv

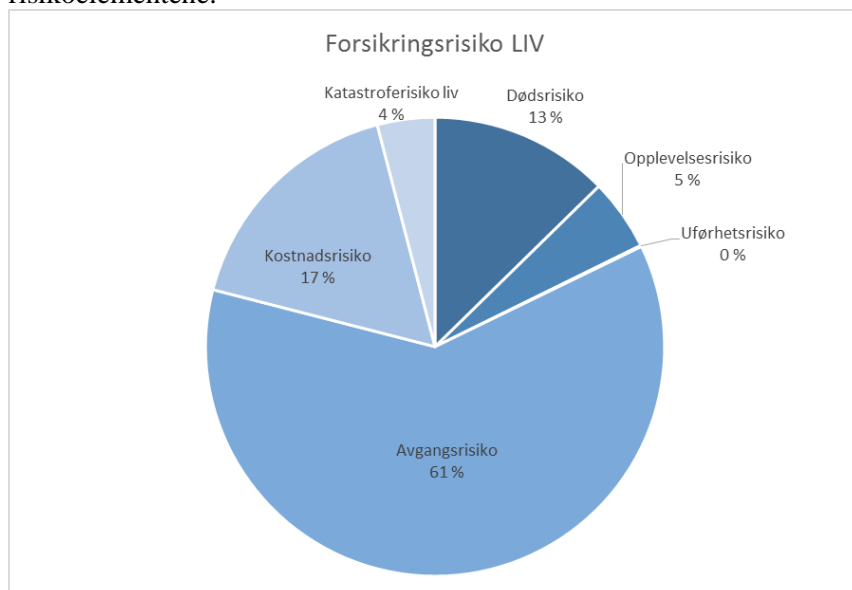
I Tabell 19 gis en nærmere forklaring av de ulike risikotypene som hører til Forsikringsrisiko Liv.

Risikotype	Forklaring
Dødsrisiko	Risiko for tap knyttet til at dødeligheten blir høyere enn beste antakelse, og at selskapet derfor får flere dødsrisikoutbetalinger enn forutsatt.
Opplevelsesrisiko	Risiko for tap knyttet til at dødeligheten blir lavere enn beste antakelse, og at selskapet derfor må utbetale pensjoner over en lengre periode enn forutsatt.
Uførhetsrisiko	Risiko for tap knyttet til at uførheten blir høyere eller reaktiveringens lavere enn beste antakelse, og at selskapet derfor får høyere uføreutbetalinger enn forutsatt.
Kostnadsrisiko	Risikoen for tap knyttet til at kostnadene og inflasjonen blir høyere enn beste antakelse, slik at selskapet får høyere administrasjonsutgifter enn forutsatt.
Avgangsrisiko	Risiko for tap knyttet til at avgangen avviker fra beste antakelse. Med avgang menes alle lovbestemte eller kontraktsmessige rettigheter kunden har til å avslutte, gjenkjøpe, redusere eller innskrenke kontrakten.
Katastroferisiko	Risiko for tap fordi erstatninger knyttet til dødelighet, uførhet, ulykke eller sykdom øker som følge av en katastrofe knyttet til ulykke eller pandemi. Dersom mange av selskapets kunder med samlet høy forsikringsrisiko oppholder seg på samme sted, for eksempel i samme bygning, utgjør dette en konsentrasjonsrisiko.

Tabell 19: Risikotyper Forsikringsrisiko Liv

Under forsikringsrisiko Liv utgjør avgangs-, kostnads- og dødsrisiko de største risikoene. Avgangsriskoen fremkommer som tap på eiers kapital ved umiddelbar frivillig avgang. For produkter med god lønnsomhet vil dette kunne ha vesentlig betydning for SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Gruppen konserns solvensposisjon, da fremtidig forventet resultat til eier vil reduseres. Kostnadsrisiko regnes som tap på eiers resultat gitt økt kostnadsnivå på 10 prosent og en kostnadsinflasjon på 1 prosent årlig i forhold til beste estimat. I og med at flere av produktene regnes frem til kontraktens utløp får dette en betydelig negativ effekt. Dødsrisiko stammer i stor grad fra individuell kapital død og gruppeliv død. Figur 6 viser den prosentvise fordelingen av forsikringsrisiko per risikoelement.

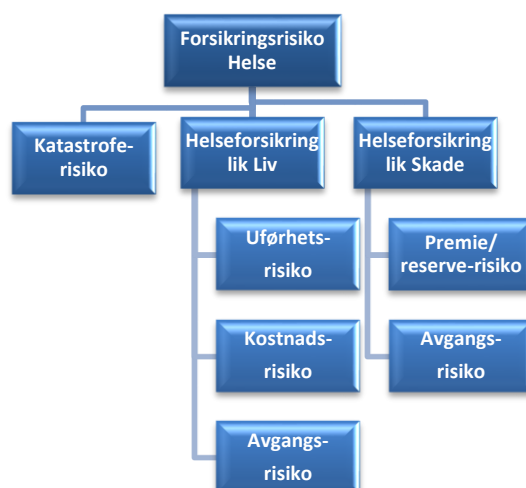
Figuren nedenfor viser prosentvis brutto fordeling av forsikringsrisiko brutt ned på de ulike risikoelementene.

Figur 6: Forsikringsrisiko Liv

C.1.2 FORSIKRINGSRISIKO HELSE

Forsikringsrisiko Helse omfatter de risikoene SpareBank 1 Gruppen konsern er eksponert for knyttet til helseforsikring, som vist i figuren nedenfor. SpareBank 1 Gruppen konsern har eksponering mot katastroferisiko helse, og helseforsikring lik skade i både SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS.

Figur 7: Risikokategorier Forsikringsrisiko Helse

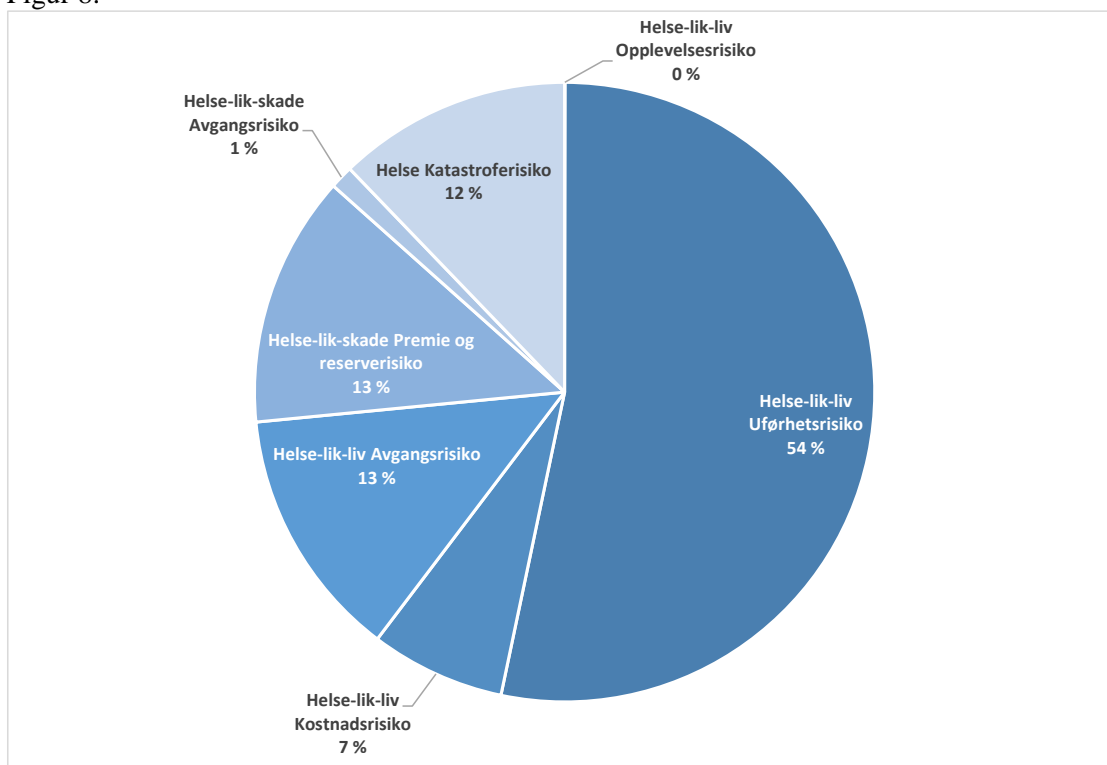
I Tabell 20 gis en nærmere forklaring av de ulike risikotypene som hører til Forsikringsrisiko Helse.

Risikotype	Forklaring
Katastrofe-, uførhets-, kostnads- og avgangsrisiko	Se definisjon gitt i Tabell 19

Risikotype	Forklaring
Premie- og reserve risiko	Risiko for at premier og tilhørende premie-reserver ikke er tilstrekkelige i forhold til de forpliktelser selskapet har påtatt seg ved inngåelse av forsikringskontrakter (tegningsrisiko), og risiko for at erstatnings-avsetningene og utbetalingsreservene ikke er tilstrekkelige i forhold til de krav avsetningene skal dekke (reserverisiko). Kostnadsrisikoen en del av premierisikoen i dette segmentet.

Tabell 20: Risikotyper Forsikringsrisiko Helse

Under Helseforsikring-lik-liv utgjør uførhet den største risikoen. For Helseforsikring-lik-skade er premie/reserverisiko den største risikoen. Fordelingen av helseforsikringsrisiko pr. element fremgår av Figur 8.

Figur 8: Forsikringsrisiko Helse SpareBank 1 Gruppen konsolidert

C.1.3 FORSIKRINGSRISIKO - KONSENTRASJON

Konsernets risikotoleranse knyttet til tegning av forsikringsrisiko er uttrykt gjennom selskapene SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS sine kjerneprosesser og retningslinjer knyttet til risikoovertagelse, samt produktutvikling og prising.

SpareBank 1 Forsikring AS har retningslinjer for risikoutvelgelse både for bedrifts- og privatmarked som risikovurdering, risikoklassifisering, helsevurdering og beløpsgrenser på forsikringssum ved tegning. Dette er imidlertid ikke knyttet direkte opp mot konsentrasjonsrisiko.

SpareBank 1 Skadeforsikring AS styrer forsikringsrisikoen gjennom selskapets fastsatte tegningsregler innenfor definerte områder. Gjennom selskapets resultatstyring sikres nødvendige lønnsomhetstiltak slik at forsikringsrisikoen reduseres. Videre benytter selskapet seg også av gjenforsikringsavtaler for å redusere forsikringsrisikoen. Disse avtalene er gjenstand for årlig fornyelse. Selskapets konsentrasjonsrisiko knyttet til forsikring er hovedsakelig kumulerisiko innenfor brannforsikring og yrkesskadeforsikring. Forsikring av eget bygg – Hammersborggata 2 og yrkesskadeforsikring for egne

ansatte i samme bygg utgjør de største risikoene. Eksponeringen er beskyttet gjennom selskapets gjenforsikringsprogram.

C.1.4 FORSIKRINGSRISIKO - RISIKOREDUKSJONSTEKNIKKER

For å redusere forsikringsrisikoen benytter selskapene SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS seg av gjenforsikringsavtaler.

Vurdering av reassuranse inngår som en del av SpareBank 1 Forsikring AS produktutviklingsprosess for alle nye produkter og endring av eksisterende produkter. Videre er selskapets risikoprofil og risikobærende evne sentrale faktorer ved bestemmelse av hensiktsmessige former for reassuranse. Selskapets reassuranse policy gir handlingsregler for å redusere selskapets risiko pr. person/gruppe samt selskapets katastroferisiko.

SpareBank 1 Skadeforsikring AS styrer forsikringsrisikoen gjennom selskapets fastsatte tegningsregler innenfor definerte områder.

Gjennom selskapets resultatstyring sikres nødvendige lønnsomhetstiltak slik at forsikringsrisikoen reduseres. Videre benytter selskapet seg også av gjenforsikringsavtaler for å redusere forsikringsrisikoen. Disse avtalene er gjenstand for årlig fornyelse.

C.2 MARKEDSRISIKO

Konsernet er eksponert mot markedsrisiko gjennom investeringsporteføljene i selskapene SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. Markedsrisiko består av risiko knyttet til negativ verdiutvikling i aksjer, renter, kredittmarginer (spread), valuta og eiendom. I tillegg vil selskapene kunne ha mulighet til å ha en mindre andel av alternative investeringer som for eksempel hedgefond og private equity.

Figur 9: Risikotyper markedsrisiko

Markedsrisiko	
Risikokomponent	Forklaring
Aksjerisiko	Aksjerisiko er risiko knyttet til endring i markedsverdi for posisjoner i egenkapitalinstrumenter, herunder aksjer, aksjefond, kombinasjonsfond, hedgefond og private equity, samt derivater med egenkapital-instrumenter som underliggende.
Renterisiko	Renterisiko defineres som endring i markedsverdier på selskapets investeringer i obligasjons- og sertifikatmarkedet samt selskapets forsikringsforpliktelser som følge av endring i markedsrentene.
Eiendomsrisiko	Eiendomsrisiko er risiko knyttet til verdiutvikling på selskapets posisjoner i fast eiendom, samt derivater med eiendom som underliggende. Eventuelle

Markedsrisiko	
Risikokomponent	Forklaring
	plasseringer i eiendomsfond som ikke har et vesentlig innslag av lånefinansiering medregnes under vurderingen av eiendomsrisiko.
Kredittmarginrisiko (spreadrisiko)	Kredittmarginrisiko er risiko for endring i markedsverdi på selskapets investeringer i rentepapirer som følge av endring i kredittmarginer for ulike kredittrating klasser.
Valutarisiko	Valutarisiko er risiko for tap som oppstår som følge av endring i kursen mellom norske og utenlandske valutaer.

Tabell 21: Risikotyper markedsrisiko

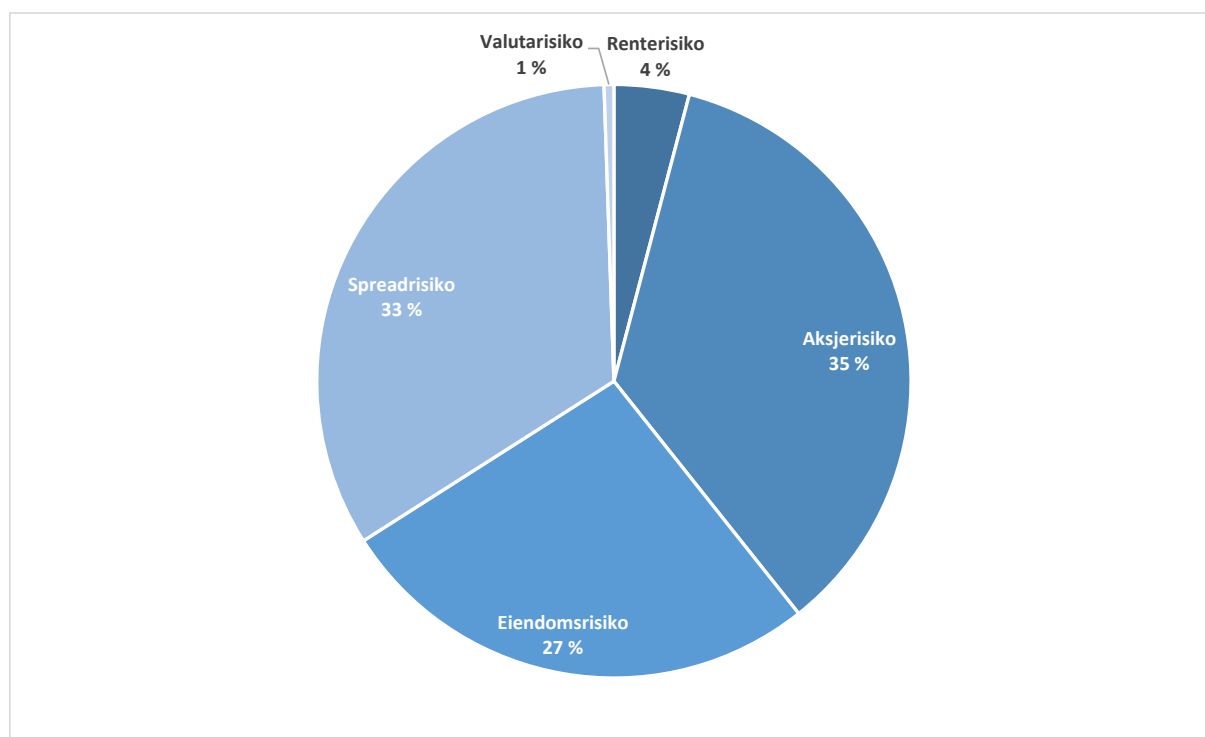
Selskapene har i hovedsak investeringer i rente-, aksje-, og eiendomsmarkedet. For SpareBank 1 Forsikring AS, er den finansielle risikoen blant annet knyttet til om selskapet klarer å innfri den årlige rentegarantien knyttet til de forsikringstekniske avsetninger.

I det konsoliderte perspektivet for konsernet stresses eiendom i undermodulen eiendomsrisiko. For SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS er de samme investeringene (eiendomsdøtre) å anse som strategiske aksjeinvesteringer, og stresses følgelig som aksjer og ikke som eiendom under standardmetoden.

Aksjerisiko, kredittmarginrisiko (spreadrisiko), og eiendomsrisiko er de største markedsrisikoene beregnet etter standardmetoden for konsernet.

For renterisiko beregnes hva som gir størst negativ effekt av rentefall og renteoppgang. Pr. 31.12.16 er det renteoppgang som gir størst tap. I SpareBank 1 Forsikring AS gir økte renter en positiv påvirkning på produkter med rentegaranti, men denne effekten mer enn oppveies av at positive kontantstrømmer fra lønnsomme produkter får en høyere diskonteringseffekt. Kapitalkravene beregnes uten endring av risikomargin.

Figuren nedenfor viser prosentvis fordeling av selskapets markedsrisiko brutt ned på de ulike risikoelementene.

Figur 10: Markedsrisiko SpareBank 1 Gruppen konsolidert

C.2.1 FORSIKTIGHETSPRINSIPPET

Rammer og retningslinjer for styring av markedsrisiko følger av selskapenes investeringsstrategi som er vedtatt av styret av de respektive styrene i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. Selskapenes markedsrisiko er for det vesentligste relatert til renterisiko, spreadrisiko, aksjerisiko og eiendomsrisiko. Eksponeringen mot utenlandsk valuta i investeringsporteføljen er valutasikret til NOK i den grad det foreligger kjente markedspriser i den respektive valutaen. Dette betyr at valutarisikoen er uvesentlig i porteføljen.

Diversifisering og spredning av de ulike risikotypene og verdipapirene i investeringsporteføljen er sentralt i investeringsstrategien og tilhørende retningslinjer. Hovedformålet er at ingen forvaltere, enkelt fond eller enkeltinvesteringer skal kunne dominere avkastningen og risikoen i porteføljen. Det benyttes derfor flere forvaltere og det settes krav til maksimal konsentrasjon mot motparter der det er relevant og kan være en utfordring.

Selskapene benytter eksterne forvaltere i forvaltningen, dette betyr at det velges uavhengige forvaltere til å forvalte de ulike mandatene innenfor aksjer og renter.

Styrene setter nominelle rammer for hver aktivaklasse, i tillegg setter også styrene rammer innenfor aktivaklassene. Rammene i kapitalforvaltningen er ment å sikre at porteføljen og investeringene er i tråd med forsiktighetsprinsippet. Rammene og strategien sikrer dermed at investeringene har riktig profil og eksponering med tanke på kredittkvalitet, likviditet, prising, målbarhet med mer. Eksempelvis er det blant annet krav til hvor stor del av porteføljen som skal være i Investment grade rentepapirer og hvor stor del som kan være i såkalte High yield rentepapirer, med noe høyere risiko og forventet avkastning.

Ved investering i nye produkter, aktivaklasser eller instrumenter vil det gjennomføres utstrakt testing og inngående vurderinger før man investerer i disse. Dersom det på basis av vurderingene og undersøkelsene besluttes å investere i en ny type instrument eller aktivaklasse, vil man investere ett mindre beløp for å sikre at det ikke dominerer avkastningen og risikoen, samtidig som man observerer at instrumentet utvikler seg som forventet.

C.2.2 MARKEDSRISIKO – RISIKOKONSENTRASJON

Konsernet har en betydelig eksponering mot markedsrisiko gjennom investeringsporteføljene i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS.

Nedenstående tabell viser fordelingen mellom de ulike aktivaklassene i SpareBank 1 Forsikring AS pr. 31.12.16:

Aktivaallokering pr. 31.12.16 (mill. kr.)	Kollektiv og selskapsportefølje	Investeringsvalg
Aksjer	2 831	10 837
Obligasjoner omløp	10 790	8 349
Obligasjoner holdt til forfall	8 837	-
Eiendom	4 455	-
Annet	307	40
Sum finansielle eiendeler	27 220	19 263

Tabell 22: Aktivaallokering pr. 31.12.16 SpareBank 1 Forsikring AS

Aksjer utgjør 10,4 prosent av samlet kollektiv- og selskapsportefølje, eiendom utgjør 16,4 prosent, mens obligasjoner utgjør 72,1 prosent.

Tabellen nedenfor viser fordeling mellom de ulike aktivaklassene i SpareBank 1 Skadeforsikring AS per 31.12.16:

Aktivaallokering pr. 31.12.16 (mill. kr.)	SB1S AS
Aksjer	1 020
Obligasjoner omløp	5 944
Obligasjoner holdt til forfall	1 749
Eiendom	1 265
Finansielle derivater	-1
Kontanter	148
Sum finansielle eiendeler	10 125

Tabell 23: Aktivaallokering pr. 31.12.16 SpareBank 1 Skadeforsikring AS

Tabellen under viser obligasjonsporteføljene samlet for SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS fordelt over de ulike ratingklassene. Den største andelen av ratede papirer utgjør obligasjoner med A rating med 20 prosent.

Rating pr 31.12.16 (mill. kr.)	SB1G konsern	Andel
Stat	2 569	9 %
Obligasjoner med fortrinnsrett AAA	4 213	15 %
Obligasjoner med fortrinnsrett AA	1 077	4 %
AAA	1 827	7 %
AA	2 801	10 %
A	5 417	20 %
BBB	2 410	9 %
BB	528	2 %
B	43	0 %
CCC eller lavere	49	0 %
Ikke ratet	6 245	23 %
Annet obligasjonsfond (cash og derivater)	141	1 %
Sum finansielle eiendeler	27 321	100 %

Tabell 24: Konsentrasjon rating pr. 31.12.16 SpareBank 1 Gruppen konsern

Tabellen under viser de største enkeltutstederne konsernets samlede obligasjonsportefølje pr. 31.12.16.

Rating pr. 31.12.16 (mill. kr.)	Markedsverdi	Andel
Oslo Kommune	776	2,8 %
SpareBank 1 Boligkreditt AS	713	2,6 %
Norske stat	678	2,5 %
Eika Boligkreditt AS	675	2,5 %
Nordea Eiendoms-kreditt AS	608	2,2 %
DNB Boligkreditt AS	567	2,1 %
SpareBank 1 SMN	448	1,6 %
Gjensidige Bank	435	1,6 %
Sparebanken Sør	391	1,4 %
SpareBank 1 Næringskreditt AS	352	1,3 %
Statnett SF	342	1,3 %
Leaseplan Corp. NV	333	1,2 %

Rating pr. 31.12.16 (mill. kr.)	Markedsverdi	Andel
Sparebanken Sør Boligkreditt AS	325	1,2 %

Tabell 25: Markedsrisikokonsentrasjon pr. utsteder (SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS samlet)

Største enkeltutsteder er Oslo Kommune, som utgjør 2,8 prosent av samlet obligasjonsportefølje. Selskapenes investeringsporteføljer anses veldiversifisert både med hensyn på allokering mellom ulike aktivaklasser samt at ingen enkeltinvesteringer utgjør en uforholdsmessig stor andel av investeringene. Selskapene anses å ha en forsvarlig risikokonsentrasjon innenfor markedsrisiko.

C.2.3 MARKEDSRISIKO – RISIKOREDUKSJONSTEKNIKKER

SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS administrerer de respektive investeringsporteføljer i henhold til risikoprofil med de begrensninger selskapenes styrer fastsetter gjennom blant annet investeringsrammer knyttet til øvre og nedre grense for hver aktivaklasse, durasjoner og kredittrating.

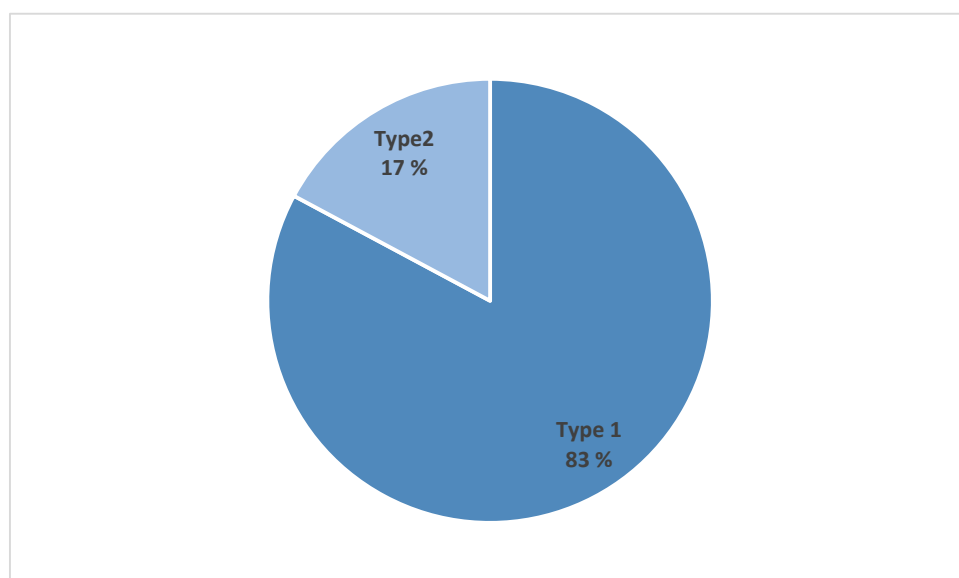
Selskapenes valutaeksponeringer er tilnærmet fullt ut avdekket ved hjelp av handel i valutasikringsderivater gjennom 2016.

C.3 KREDITTRISIKO (MOTPARTSRISIKO)

Motpartsrisiko defineres som risikoen for at konsernet påføres tap som følge av at selskapenes motparter ikke innfrir sine forpliktelser. Motpartsrisiko er inndelt i Type 1 og Type 2, hvorav førstnevnte omfatter gjensikringskontrakter, derivatmotparter og bankinnskudd mens sistnevnte omfatter fordringer på formidlere og kunder.

Motpartsrisiko avhenger i stor del av motpartens kredittrating. Kredittratingen for reassurandører overvåkes kontinuerlig av selskapets reassurandørmegler. I tillegg utfører Aktuarfunksjonen en sjekk opp mot Standard & Poor`s sin kredittrating database hvert kvartal.

For å redusere motpartsrisiko er det satt rammer for inngåelse av reassuransekontrakter der valgt reassurandør ikke skal ha lavere offisiell rating enn A- og at risikoen skal spres på flere reassurandører. Kredittrating på øvrige motparter kontrolleres av risikostyringsfunksjonene i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS.

Figur 11: Fordeling av type 1 og 2 motpartsrisiko SpareBank 1 Gruppen konsern

SpareBank 1 Gruppen Finans AS er i tillegg et selskap i konsernet som er eksponert mot kredittrisiko. Kredittrisiko oppstår i selskapets to virksomhetsområder; portefølje og factoring. Forretningsområdet som er knyttet til porteføljevirkosomhet, består i kjøp av misligholdsporteføljer fra banker og andre finansieringsselskaper. Kredittrisiko oppstår som følge av skyldneres evne til å betale, sett opp mot bokført verdi av porteføljene. Det er ikke konstatert behov for nedskrivning av porteføljene i det avgitte regnskapet. Kredittrisikoen er beregnet ut fra de regulatoriske kapitalkravene for selskapet. Forretningsområdet Factoring gir kreditt med sikkerhet i utestående fakturaer. SpareBank 1 Gruppen Finans AS gjennomfører kredittvurdering både av klienter som har factoringkreditt, samt av kunder som factoring-klientene selger til. De av klientens kunder som ikke har en tilstrekkelig kredittkvalitet, vil normalt ikke finansieres. SpareBank 1 Gruppen Finans AS har i tillegg kredittforsikret sine største eksponeringer. Basert på at selskapet har gode kredittrutiner både med hensyn til å vurdere den enkelte factoringklient, og rutiner for å analysere factoringklientens kunder, så har selskapet en god og diversifisert risikostuktur. Det vurderes ut fra dette at en beregning av kredittrisikoen i forhold til regulatoriske kapitalkrav gir et godt utgangspunkt for å estimere kredittrisikoen på factoringområdet.

C.4 LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko er risiko for at enten morselskapet eller et av datterselskapene ikke klarer å betjene forpliktelsene innen forfall uten at det oppstår vesentlige ekstrakostnader. For å unngå dette er likviditetsstyring viktig både på et operasjonelt og strategisk plan.

Risikotoleranse

Konsernet skal ha moderat til lav likviditetsrisiko. Policyen skal sørge for forsvarlig likviditetsstyring slik at konsernet til enhver tid har tilstrekkelig likviditet til å dekke sine forpliktelser ved forfall.

Likviditetsreserver

SpareBank 1 Gruppens likviditetsbehov vil normalt bestå av følgende komponenter:

- a) Kapitalbehov for å dekke løpende driftskostnader og renter i en situasjon der SpareBank 1 Gruppen AS ikke får tilført konsernbidrag eller utbytte fra datterselskapene
- b) Kapitalbehov for å betale renter og forfall på eksisterende lån
- c) Utbytte til eierne og konsernbidrag eller utbytte til datterselskap
- d) Oppkjøp av virksomhet
- e) Finansiering av virksomhet i datterselskap gjennom tilførsel av egenkapital og/eller lån

Målsatt likviditetsreserve skal utgjøre 150 mill. kroner. Dersom likviditetsreserven ligger lavere enn 100 mill. kroner skal det rapporteres til administrerende direktør og det skal fremlegges en plan for hvordan man så raskt som mulig skal komme tilbake til en likviditetsreserve på 150 mill. kroner.

Det legges til grunn at utbytte og eventuelle større oppkjøp/selskapsetableringer eller kapitaltilførsler til SpareBank 1 Gruppens datterselskap, ref pkt c)-d), i utgangspunktet ikke skal dekkes av likviditetsreserven. Beholdning av likvide eiendeler kan omfatte kontanter, bankinnskudd, omsettelige verdipapirer som er gjenstand for kontinuerlig omsetning og kommitterte kredittfasiliteter.

Finansiering

Konsernet finansieres av eierbankene gjennom en kombinasjon av langsiktig og kortsiktig finansiering. Ved behov vil konsernet også kunne benytte innlån i sertifikat- og obligasjonsmarkedet som finansieringskilde.

Konsernet skal til enhver tid sørge for tilstrekkelig stabil og diversifisert langsiktig finansiering i forhold til sine eiendeler.

SpareBank 1 Gruppen AS har inngått en konsernkontoordning med datterselskapene. I den forbindelse er det etablert en samlet kredittramme. Ubenyttet kreditt, utover de rammene som er tildelt datterselskapene gjennom konsernkontoordningen, inngår som en del av likviditetsreserven.

Prognoser

Det utarbeides månedlige likviditetsprognoser for konsernet.

Stresstester

Det gjennomføres kvartalsvise stresstester der hensikten er å avdekke vesentlige risikoområder innenfor selskapets likviditetsstyring og finansiering. I stresstestene hensyntas selskapsspesifikke forhold, markedsrelaterte hendelser og ulike scenarier og tidshorisonter. Erfaringene fra stresstestene skal brukes når styret vurderer rammer for likviditetsrisiko og risikotoleranse og oppdaterer beredskapsplanen.

Beslutningstaker og ansvarlig

Policy for likviditetsstyring og finansiering besluttes av styret i SpareBank 1 Gruppen AS. Stabsrolle CFO er hovedansvarlig for policyen, og også ansvarlig for den løpende likviditetsoppfølgingen. CRO følger opp målsatt likviditetsreserve og rapporterer likviditetsstatus. Dette inngår i den kvartalsvise risikorapporteringen til styret.

Fortjeneste i fremtidige premier

Beregningen av "Expected profits in future premiums" (EPIFP) gjøres på hver homogene risikogruppe og samles i en post. Pr. 31.12.2016 var den beregnede fortjenesten i fremtidige premier på 8 812 mill. kroner for SpareBank 1 Forsikring AS. For SpareBank 1 Skadeforsikring AS var den beregnede fortjenesten i fremtidige premier 420,5 mill. kroner.

C.5 OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko er risikoen for tap som en følge av sviktende interne rutiner eller prosesser. Dette kan relatere seg til menneskelig svikt, systemsvikt eller eksterne hendelser.

Den operasjonelle risikoen favner således over alle øvrige risikokategorier og er ment å adressere disse i den grad de ikke eksplisitt er dekket av de respektive risikokategoriene. Operasjonell risiko under standardformelen omfatter ikke risiko relatert til strategiske beslutninger eller omdømmerisiko.

Kapitalkravet for den operasjonelle risikoen beregnes under standardformelen basert på et volummål for premier og reserver i SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS.

SpareBank 1 Gruppen AS har også en policy for styring og kontroll av operasjonell risiko som gir overordnede føringer for sikre at konsernet samlet sett har effektive og hensiktsmessige prosesser for styring og kontroll av operasjonell risiko.

Videre er det etablert et kontrollmiljø som omfatter internkontrollgjennomgang, risikoworkshops, hendelsesdatabase for registrering av uønskede hendelser samt en risikostyringsdatabase for oppfølging av tiltak. Det foretas også en kartlegging av den operasjonelle risiko i forbindelse med oppfyllelse av IKT-forskriften, dette gjøres gjennom en årlig COBIT-undersøkelse (Control Objectives for Information Technology).

C.6 ANDRE VESENTLIGE RISIKOER

Gjennom konsernets ORSA prosess identifiseres også risiko av mer strategisk og forretningsmessig karakter. Strategisk risiko defineres som risiko for tap som følge av manglende evne til å implementere forretningsplaner, feilvalgte strategiske beslutninger, manglende allokering av ressurser, eller tilpasninger av forretningen til endringer i markedet. Forretningsmessig risiko defineres som risiko for tap som følge av uventede endringer i juridiske rammebetingelser, endringer i eksterne politiske, økonomiske og sosiale forhold.

Strategisk og forretningsmessig risiko har stort fokus i selskapet og følges opp løpende. Dette innebærer å følge nøye med på utvikling i rammebetingelser, endringer i eksterne politiske, økonomiske og sosiale forhold.

C.7 ANDRE OPPLYSNINGER

Informasjonen i kapittel C gir et korrekt og hensiktsmessig bilde av selskapets risikoprofil gjennom rapporteringsperioden.

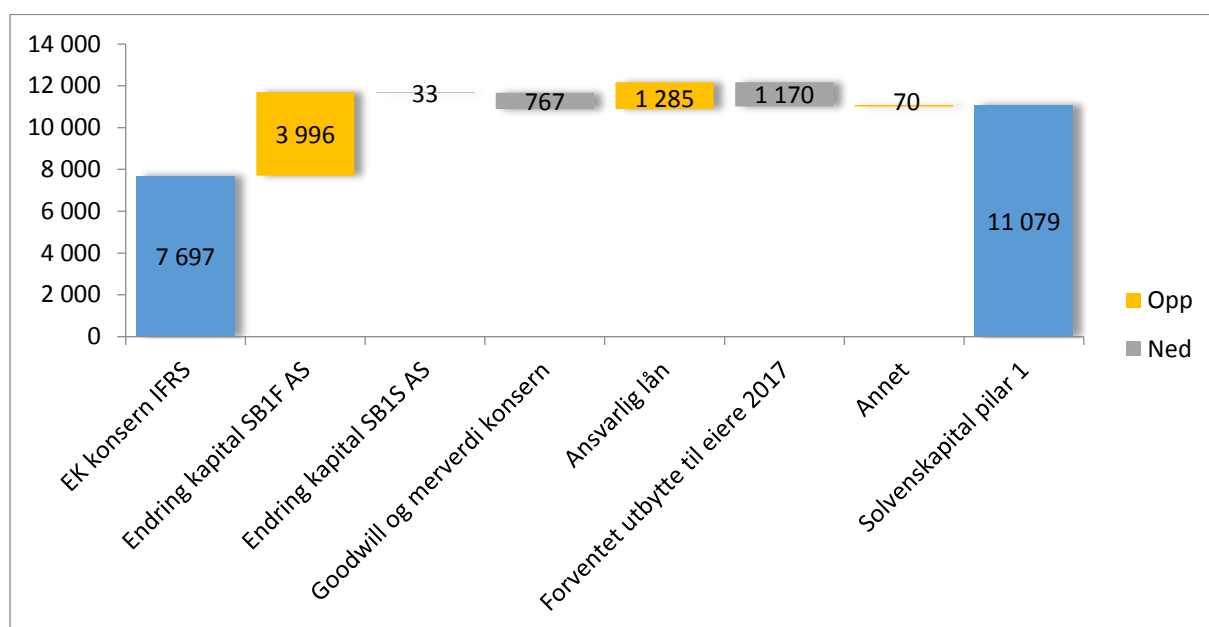
D. VERDSETTING FOR SOLVENSGFORMÅL

SpareBank 1 Gruppen har på konsolidert nivå utarbeidet Solvens II balanse, og regulatorisk kapitalkravsberging (SCR) per 31.12.16. I dette avsnittet redegjøres for de gruppespesifikke aspekter som fremkommer både på kapitalkravet, og ansvarlig kapital.

Liv og skadeselskapet er underlagt årsregnskapsforskriften når de utarbeider ordinært årsregnskap. Det er få forskjeller mellom deres regnskap og regnskap utarbeidet etter IFRS. Det er kun noen mindre forskjeller på behandling av skatt på naturskadefondet og reassuranse i IFRS konsern regnskapet til SpareBank 1 Gruppen. I sin Solvens II balanse konsoliderer SpareBank 1 Gruppen fullt liv og skadeselskapet med morselskapet og tar inn øvrige datterselskaper som SpareBank 1 Gruppen Finans AS, Conecto AS, ODIN Forvaltning AS og SpareBank 1 Medlemskort AS etter egenkapitalmetoden. Justeringene som liv og skade gjør for å få Solvens II verdi videreføres i konsernregnskapet.

Solvenskapital/ Ansvarlig kapital

I utarbeidelsen av ansvarlig kapital på konsolidert nivå for SpareBank 1 Gruppen konsern vises i figuren nedenfor en bro fra IFRS egenkapital til ansvarlig kapital under Solvens II.

Figur 12: Fordeling av type 1 og 2 motpartsrisiko SpareBank 1 Gruppen konsern

- Egenkapital SpareBank 1 Gruppen IFRS konsolidert per 31.12.16: 7 697 mill. kroner
- Endret ansvarlig kapital som følge av overgang til markedsverdier i SpareBank 1 Forsikring AS: 3 996 mill. kroner.
- Endret ansvarlig kapital som følge av overgang til markedsverdier i SpareBank 1 Skadeforsikring AS: - 33 mill. kroner.
- Fratrullet goodwill og merverdier konsern: -767 mill. kroner.
- Fondsobligasjonslån på 1 000 mill. kroner i SpareBank 1 Forsikring AS legges til som tier 2 kapital. Tilsvarende legges det til et ansvarlig lån i morselskapet på 284 mill. kroner som tier 2 kapital. Samlet utgjør dette 1 285 mill. kroner.
- Avsatt utbytte til eier for 31.12.16 er tatt ut av ansvarlig kapital på – 1170 mill. kroner.
- I SpareBank 1 Skadeforsikring AS er naturskadefondet og garantiordningen lagt som en forpliktelse. Dette er reflektert i justeringen på ansvarlig kapital på 41 mill. kroner for dette

selskapet. På konsolidert nivå etter IFRS ligger det allerede en skatt på naturskade og garanti på 25 prosent. Denne på 60 tilbakeføres for å unngå dobbelttelling av dette beløpet.

- Øvrige poster er totalt 10 mill. kroner.
- Per 31.12.16 gir dette en ansvarlig kapital på Solvens II konsolidert nivå på 11 079 mill. kroner.

Verdivurdering for Solvensformål

Verdivurdering av forsikringstekniske avsetninger er beskrevet i de kvalitative rapportene for SpareBank 1 Forsikring AS, og SpareBank 1 Skadeforsikring AS. De samme verdivurderingsprinsipper som er benyttet i forsikringselskapene er videreført konsistent på gruppenivå.

E. KAPITALSTYRING

Konsernet har etablert et internt fastsatt mål for solvensmargin etter Solvens II, hvor kapitalmålet er definert til 150 prosent solvensmargin ut ifra Pilar 1 standardmetoden. For SpareBank 1 Forsikring AS er kapitalmålet definert ut fra et intervall på 140-160 prosent solvensmargin. I SpareBank 1 Skadeforsikring AS er kapitalmålet definert til 160 prosent solvensmargin.

Det fastsatte kapitalmålet er styrende i forhold til konsernets og datterselskapenes strategi for kapitalstyring, og tillegges vesentlig vekt ved vurderinger knyttet til kapitalbehov. Gjennom konsernets ORSA prosess foretas det fremskrivninger av kapitalbehov, både under mer normale/forventede scenarier samt ulike stressscenarier. Fremskrivningene gjøres med tidshorizont på 5 år. Konsernets ORSA prosess er førende i forhold til å fastsette mål for kapitaliseringen samt identifisere behov for tiltak. Solvensmarginen pr. utgangen av 2016 er på 167 prosent for SpareBank 1 Gruppen konsolidert.

SpareBank 1 Gruppen AS beregnes solvensmarginen etter metode 1 med konsolidering av konsernets selskaper.

Utbyttepolitikk

SpareBank 1 Gruppen AS har som mål å utbetale 60-70 prosent av overskuddet på konsolidert nivå som netto utbytte. Ved fastleggelse av utbytte for SpareBank 1 Gruppen AS skal det legges vesentlig vekt på at man har en tilfredsstillende solvensmargin, basert både på gjeldende regelverk og de mål som er fastsatt av styret. I vurderingen av solvenssituasjonen skal det hensyntas kapitalbehov for fremtidig vekst samt selskapets ORSA-beregninger og likviditetssituasjon. Det er resultat etter skatt i morselskapet, SpareBank 1 Gruppen AS, som danner grunnlag for fastsettelse av størrelsen på utbyttet. Styrets forslag til utbytte for 2016 vektlegger at konsernet vurderes å være tilstrekkelig kapitalisert.

Samlet utbytte for 2016 er på 2 320 mill. kroner fra SpareBank 1 Gruppen AS, og inkluderer et ekstraordinært utbyttet på 1 150 mill. kroner som ble utbetalt i desember 2016. Resterende 1 170 mill. kroner er ordinært utbytte for regnskapsåret 2016 som utbetales annen kvartal 2017.

E.1 ANSVARLIG KAPITAL

Konsernets tilgjengelige kapital er på 11 079 mill. kroner pr. 31.12.16, økt fra 9 988 mill. kroner på samme tidspunkt året før. Spesifikasjon av solvenskapitalen følger av tabellen nedenfor:

Solvenskapital per 31.12.16 MNOK	SpareBank 1 Gruppen konsolidert			
	Total	Tier 1 ubegrenset	Tier 2	Tier 3
Innskutt egenkapital	2 400	2 400		
Avstemmingsreserve	6 753	6 753		
Ansvarlige lån	1 284		1 284	
Risikoutjevningfond	18		18	
Avsetning til naturskadefondet	624		624	
Solvenskapital	11 079	9 153	1 926	

Tabell 26: Tilgjengelig solvenskapital pr. 31.12.16

Konsernets tilgjengelige kapital har således økt med 1 081 mill. kroner i 2016. Den ansvarlige lånekapitalen er økt fra 484 mill. kroner til 1 285 mill. kroner. Fondsobligasjon i SpareBank 1 Forsikring AS på 200 mill. kroner ble innløst i juni 2016. I desember 2016 tok SpareBank 1 Forsikring AS opp et ansvarlig lån på 1 mrd. kroner. I tillegg er det et ansvarlig lån i SpareBank 1 Gruppen AS på 283 mill. kroner.

Forsikringstekniske avsetninger til markedsverdi gir et økt bidrag til selskapets tilgjengelige kapital, hvor forskjellen mellom bokførte regnskapsmessige verdier og markedsverdi av de forsikringstekniske avsetningene har økt i perioden.

Solvenskapital per 31.12.16 (mill. kr.)	31.12.2016	31.12.2015	Endring
Innskutt egenkapital	2 400	2 400	0
Avstemmingsreserve	6 753	6 473	280
Ansvarlige lån	1 284	484	800
Risikoutjevningfond	18	41	-22
Avsetning til naturskadefondet	624	590	34
Solvenskapital	11 079	9 988	1 091

Tabell 27: Endring tilgjengelig kapital 2015-2016

E.2 SOLVENSKAPITALKRAV OG MINSTEKAPITALKRAV

Under Solvens II beregnes et solvenskapitalkrav (SCR) og et minimumskapitalkrav (MCR). SCR skal representere den kapital et selskap eller konsern må ha for å kunne tåle 99,5 prosent av mulige utfall på ett års sikt. MCR skal tilsvarende reflektere at selskapet minimum må tåle 85 prosent av mulige utfall på ett års sikt.

Ved brudd på SCR stilles det krav fra Finanstilsynet om å levere planer for hvordan selskapet skal kunne oppfylle SCR igjen. Det vil kreves at selskapets styre fremlegger eventuelle tiltak eller forbedringer av solvensposisjonen. I en normalsituasjon må selskapet i løpet av en periode på ni måneder igjen tilfredsstillende SCR kravet.

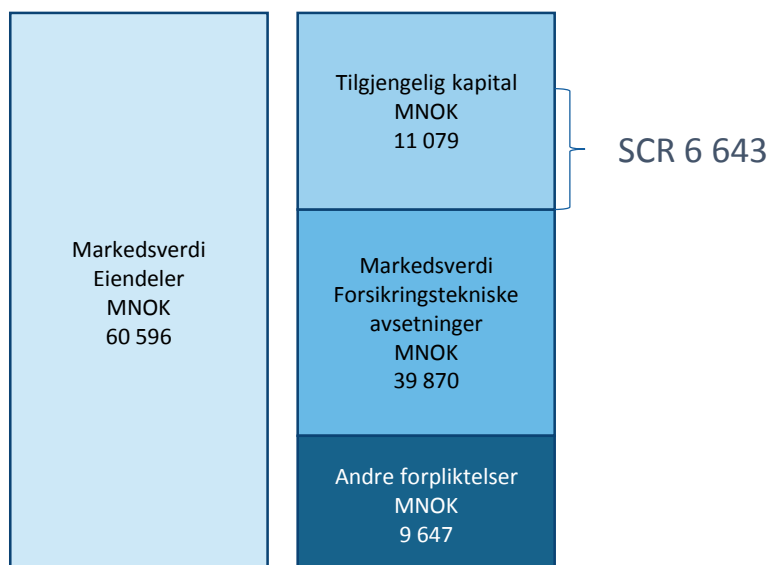
Ved brudd på MCR vil Finanstilsynet kunne frata selskapet konsesjonen dersom ikke selskapet møter kravet i løpet av tre måneder.

E.2.1 MINIMUMSKAPITALKRAV (MCR)

Minimumskapitalkravet til selskapet er på 2 013 mill. kroner pr. 31.12.16, økt fra 1 975 mill. kroner per 31.12.15. Minimum 80 prosent av minimumskapitalkravet skal bestå av Tier 1 kapital, tilsvarende 1 610 mill. kroner per 31.12.16. Selskapet hadde pr. 31.12.16 Tier 1 kapital på 8 938 mill. kroner og har dermed tilstrekkelig kapital i forhold til MCR.

E.2.2 SOLVENSKAPITALKRAV (SCR)

SCR beregnes basert på sjokk-scenarier mot eiendelene og forpliktelsene. SCR beregnes som BSCR (Basis Solvenskapitalkrav) tillagt operasjonell risiko og fratrukket tapsabsorberende evne. BSCR er beregnet ut fra sjokk av markeds-, livsforsikrings-, helseforsikrings- og motpartsrisiko, samt alle korrelasjonsmatriser gitt av regelverket. Sjokkfaktorene og korrelasjonene mellom de ulike risikoene er gitt i regelverket når konsernet benytter standardmodell.

Figur 13: Solvenskapitalkrav

Beregning pr. 31.12.16 viser at selskapet har et samlet solvenskapitalkrav på 6 643 mill. kroner, økt fra 6 390 mill. kroner fra året før. Solvenskapitalkravet er hensyntatt diversifisering, tapsabsorberende evne for forsikringstekniske avsetninger (effekt av overskuddsdeling) og utsatt skattefordel.

Markedsrisikoen er redusert med 272 mill. kroner, hovedsakelig med bakgrunn i redusert renterisiko som følge av endring i rentenivå og selskapets produktsammensetning, samt redusert valutarisiko som følge av at konsernet gjennom SpareBank 1 Forsikring AS har økt sikringsgraden for valutaeksponeringen i perioden.

Tegningsrisiko, livsforsikring er økt med 1 108 mill. kroner og skyldes hovedsakelig en økning i avgangsrisiko.

Tegningsrisiko, helseforsikring er redusert med 341 mill. kroner og skyldes hovedsakelig at SpareBank 1 Forsikring AS har innført nye handlingsregler.

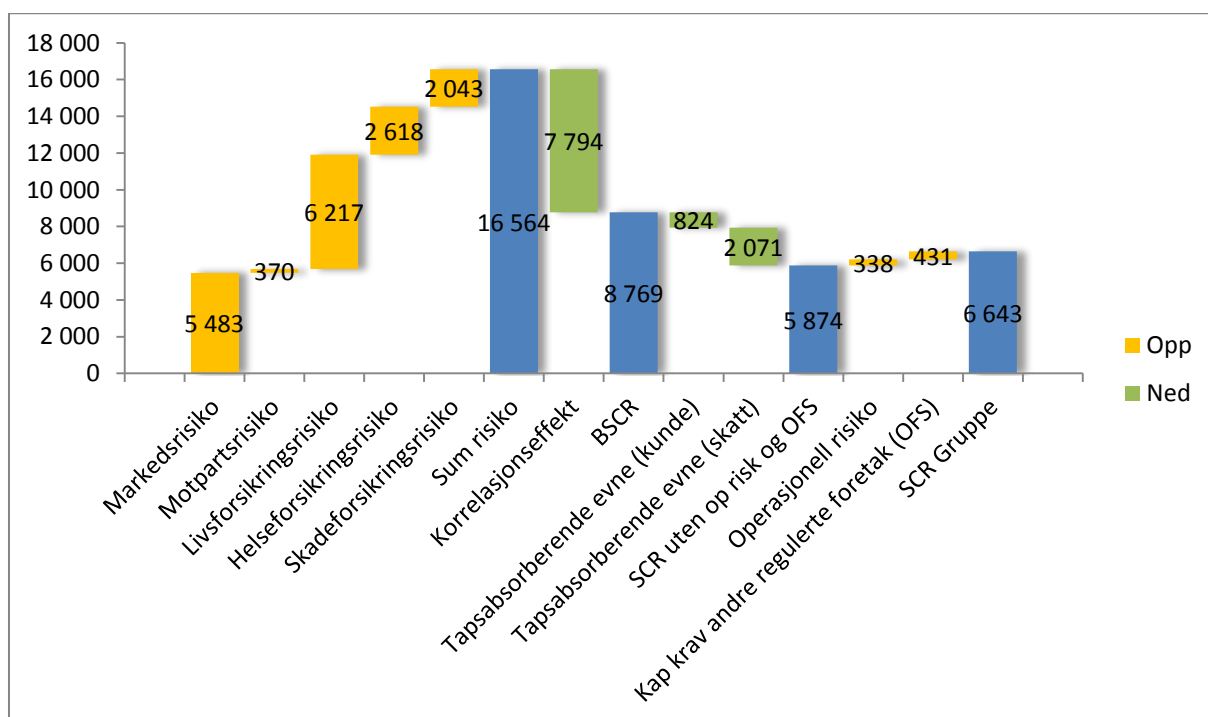
Tapsabsorberende evne knyttet til utsatt skatt er økt med 378 mill. kroner og skyldes hovedsakelig at forskjellen mellom bokført verdi og markedsverdi for de forsikringstekniske avsetningene har økt fra 2015 til 2016.

Samlet sett har konsernets solvenskapitalkrav økt med 253 mill. kroner fra 2015 til 2016.

Kapitalkrav SpareBank 1 Gruppen konsolidert (mill. kroner)	31.12.16	31.12.15	Endring
Markedsrisiko	3 515	3 788	-272
Skadeforsikringsrisiko	1 520	1 487	33
Helseforsikringsrisiko	2 178	2 519	-341
Livsforsikringsrisiko	4 459	3 352	1 108
Motpartsrisiko	194	208	-14
Kapitalkrav før diversifisering totalrisiko	11 867	11 354	514
Korrelasjonseffekt totalrisiko	-4 133	-4 029	-104
Kapitalkrav før operasjonell risiko	7 734	7 325	409
Operasjonell risiko	338	327	11
Regulatorisk kapitalkrav for andre finansforetak	431	388	43
Justering kundemidler gruppenivå	211	43	168
Tapsabsorberende evne effekt utsatt skattefordel	-2 071	-1 693	-378
Kapitalkrav	6 643	6 390	253

Tabell 28: Endring SCR 2015-2016

Figuren nedenfor viser ikke-diversifiserte tall for risiko delt opp i markedsrisiko, forsikringsrisiko liv og helse samt motpartsrisiko. Summen av risikoene er 16 564 mill. kroner. Korrelasjonseffekter reduserer dette tallet til 8 769 mill. kroner. Tapsabsorberende evne i kundemidler og utsatt skatt reduserer det ytterligere til 5 874 mill. kroner. Tillagt operasjonell risiko, og regulatorisk kapitalkrav for SpareBank 1 Gruppen Finans AS og ODIN Forvaltning AS er total SCR for konsernet på 6 643 mill. kroner.

Figur 14: Solvenskapitalkrav pr. risikosegment

For livsforsikringsrisiko er avgangsrisiko den største risikoen under Solvens II. Dette skyldes i hovedsak risikoen for at positive kontantstrømmer fra produkter med gode resultater forsvinner ved eventuell økt avgang.

Aksjer, eiendom, og spread er de største markedsrisikoene under Solvens II. For renterisiko beregnes hva som gir størst negativ effekt av rentefall og renteoppgang. Pr. 31.12.16 er det renteoppgang som gir størst tap. Økte renter vil få en positiv påvirkning på produkter med rentegaranti, men denne effekten mer enn veies opp av at produkter med gode resultater får en høyere diskonterings-effekt. Kapitalkravene beregnes uten endring av risikomargin. Dersom renten faktisk hadde økt ville det medført redusert risikomargin, og dermed økt solvensmargin.

Konsolidert for konsernet stresses eiendom i modulen for eiendomsrisiko. I SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS stresses eiendom som strategiske aksjeinvesteringer.

For helseforsikringsrisiko er eksponering knyttet til livsforsikringsvirksomhet i SpareBank 1 Forsikring AS den største risikoen. Uførhetsrisiko utgjør den største risikoen i helseforsikring lik livsforsikring.

E.2.3 KILDER TIL DIVERSIFISERINGSEFFEKTER PÅ GRUPPENIVÅ

SpareBank 1 Gruppen AS beregner solvensmargin konsolidert for konsernet. Dette innebærer at standardmetoden i henhold til Solvens II benyttes konsolidert for selskapene SpareBank 1 Forsikring AS, SpareBank 1 Skadeforsikring AS, og SpareBank 1 Gruppen AS. Når disse selskapene adresseres som om det var en enhet, oppstår økte diversifiseringseffekter. Dette sett i forhold til om kapitalkravene fra SpareBank 1 Skadeforsikring AS og SpareBank 1 Forsikring AS legges sammen.

Diversifiseringseffektene oppstår der hvor begge selskaper har eksponering. Markedsrisiko har en redusert diversifiseringseffekt på 26 mill. kroner. Dette skyldes blant annet at for SpareBank 1 Forsikring AS og SpareBank 1 Skadeforsikring AS regnes eiendomsinvesteringene som strategisk aksjeinvestering. For konsernet konsolidert beregnes eiendomsinvesteringene i risikomodulen for eiendom. Helseforsikringsrisiko har en økt diversifiseringseffekt på 245 mill. kroner. Den vesentligste driveren til økte diversifiseringseffekter på konsolidert nivå stammer fra diversifiseringseffekter mellom markeds-, skadeforsikrings-, helseforsikrings-, livsforsikrings-, og motpartsrisiko. Denne utgjør 742 mill. kroner etter standardmetoden.

E.3 BRUK AV DEN DURASJONSBASERTE UNDERMODULEN FOR AKSJERISIKO VED BEREGNINGEN AV SOLVENSKAPITALKRAVET

Konsernet benytter ikke den durasjonsbaserte undermodulen for aksjerisiko.

E.4 FORSKJELLER MELLOM STANDARDFORMELEN OG BENYTTETE INTERNE MODELLER

Konsernet benytter standardformelen til beregning av kapitalkrav under Solvens II.

E.5 MANGLENDE OPPFYLLELSE AV MINSTEKAPITALKRAVET OG MANGLENDE OPPFYLLELSE AV SOLVENSKAPITALKRAVET

Konsernet har en solvensmargin på 167 prosent pr. 31.12.16, mens marginen i forhold til minstekapitalkravet er på 550 prosent. Konsernet har overholdt krav til minstekapitalkravet og solvenskapitalkravet i hele perioden.

E.6 ANDRE OPPLYSNINGER

Opplysningene i kapittel E gir et korrekt og hensiktsmessig bildet av selskapets kapitalstyring gjennom rapporteringsperioden.

F. VEDLEGG

F.1 OFFENTLIGE QRT'ER

Annex I

S.02.01.01

Balance sheet

	Solvency II value	Statutory accounts value
	C0010	C0020
Assets		
Goodwill		761331748
Deferred acquisition costs		
Intangible assets		238260407
Deferred tax assets	-14122909	0
Pension benefit surplus		
Property, plant & equipment held for own use	-60427089	-21936943
Investments (other than assets held for index-linked and unit-linked contracts)	38092658128	36679894022
Property (other than for own use)	-223659186	-223659187
Holdings in related undertakings, including participations	6587829868	5430625210
Equities	314186385	331393636
Equities - listed	211646901	211646901
Equities - unlisted	102539484	119746735
Bonds	23750871808	23492835066
Government Bonds	4543629747	17348632640
Corporate Bonds	19050201229	5987161593
Structured notes		
Collateralised securities	157040832	157040833
Collective Investments Undertakings	7199589407	7199589407
Derivatives	19604891	4726520
Deposits other than cash equivalents		
Other investments	444234955	444383370
Assets held for index-linked and unit-linked contracts	19156441671	19262904255
Loans and mortgages	1894371835	2442611335
Loans on policies		
Loans and mortgages to individuals		
Other loans and mortgages	1894371835	2442611335
Reinsurance recoverables from:	746508233	861379012
Non-life and health similar to non-life	518706545	697537576
Non-life excluding health	92417093	446135627
Health similar to non-life	426289451	251401949
Life and health similar to life, excluding health and index-linked and unit-linked	227801688	163841436
Health similar to life	285682184	147869000
Life excluding health and index-linked and unit-linked	-57880496	15972436
Life index-linked and unit-linked		
Deposits to cedants		
Insurance and intermediaries receivables	158064518	1580864553
Reinsurance receivables	56123812	119593215
Receivables (trade, not insurance)	25265324	124394301
Own shares (held directly)		
Amounts due in respect of own fund items or initial fund called up but not yet paid in		
Cash and cash equivalents	456958719	961301573
Any other assets, not elsewhere shown	84134932	84507369
Total assets	R0500 60595977174	63095104847

	Solvency II	Statutory
	value	accounts value
	C0010	C0020
Liabilities		
Technical provisions – non-life	R0510 4861718131	7558247242
Technical provisions – non-life (excluding health)	R0520 2966753369	7084248909
Technical provisions calculated as a whole	R0530	
Best Estimate	R0540 2631898709	
Risk margin	R0550 334854660	
Technical provisions - health (similar to non-life)	R0560 1894964762	473998333
Technical provisions calculated as a whole	R0570	
Best Estimate	R0580 1766059677	
Risk margin	R0590 128905085	
Technical provisions - life (excluding index-linked and unit-linked)	R0600 16931746577	20754200716
Technical provisions - health (similar to life)	R0610 4835191400	4481019434
Technical provisions calculated as a whole	R0620	
Best Estimate	R0630 2948980450	
Risk margin	R0640 1886210950	
Technical provisions – life (excluding health and index-linked and unit-linked)	R0650 12096555177	16273181282
Technical provisions calculated as a whole	R0660	
Best Estimate	R0670 9588037120	
Risk margin	R0680 2508518057	
Technical provisions – index-linked and unit-linked	R0690 18075697134	19181198846
Technical provisions calculated as a whole	R0700	
Best Estimate	R0710 17341302620	
Risk margin	R0720 734394514	
Other technical provisions	R0730	
Contingent liabilities	R0740	
Provisions other than technical provisions	R0750 0	0
Pension benefit obligations	R0760 101585982	102488518
Deposits from reinsurers	R0770 283620082	250524385
Deferred tax liabilities	R0780 2241992098	830372921
Derivatives	R0790 37809178	129393392
Debts owed to credit institutions	R0800	
Financial liabilities other than debts owed to credit institutions	R0810 5856651	5856651
Insurance & intermediaries payables	R0820 3701333162	3807022813
Reinsurance payables	R0830 23403945	23403944
Payables (trade, not insurance)	R0840 761464461	777410555
Subordinated liabilities	R0850 1283595834	1283595834
Subordinated liabilities not in Basic Own Funds	R0860	1283595834
Subordinated liabilities in Basic Own Funds	R0870 1283595834	
Any other liabilities, not elsewhere shown	R0880 2490839055	2161740820
Total liabilities	R0900 50800662290	56865456637
Excess of assets over liabilities	R1000 9795314884	6229648210

		Line of Business for: life insurance obligations						Life reinsurance obligations		Total
		Health insurance	Insurance with profit participation	Index-linked and unit-linked insurance	Other life insurance	Annuities stemming from non-life insurance contracts and relating to health insurance obligations	Annuities stemming from non-life insurance contracts and relating to insurance obligations other than health insurance obligations	Health reinsurance	Life reinsurance	
		C0210	C0220	C0230	C0240	C0250	C0260	C0270	C0280	C0300
Premiums written										
Gross	R1410	743727047	137267101		650389384					1531383533
Reinsurers' share	R1420	3586002	167903		8569079					12322984
Net	R1500	740141045	137099199	0	641820305					1519060549
Premiums earned										
Gross	R1510	391336681	547787443	3618290479	252631635					4810046238
Reinsurers' share	R1520	66938693			48472847					115411540
Net	R1600	324397988	547787443	3618290479	204158788					4694634698
Claims incurred										
Gross	R1610	679687550	956116071	442872766	354960352					2433636738
Reinsurers' share	R1620	43189267			35800709					78989976
Net	R1700	636498283	956116071	442872766	319159643					2354646762
Changes in other technical provisions										
Gross	R1710	689061938	300604255	3549917418	61753437					4601337048
Reinsurers' share	R1720	14388734			11402807					25791541
Net	R1800	674673204	300604255	3549917418	50350629					4575545507
Expenses incurred	R1900	232553039	161705706	267147340	199734353					861140438
Administrative expenses										
Gross	R1910	16346743	36216964	33714624	166539					86444870
Reinsurers' share	R1920									
Net	R2000	16346743	36216964	33714624	166539					86444870
Investment management expenses										
Gross	R2010	4007038	23014069	26263730	950533					54235370
Reinsurers' share	R2020									
Net	R2100	4007038	23014069	26263730	950533					54235370
Claims management expenses										
Gross	R2110	17219186	5032320	7120277	10729897					40101680
Reinsurers' share	R2120									
Net	R2200	17219186	5032320	7120277	10729897					40101680
Acquisition expenses										
Gross	R2210	138681476	27101438	89374640	139353835					394511389
Reinsurers' share	R2220									
Net	R2300	138681476	27101438	89374640	139353835					394511389
Overhead expenses										
Gross	R2310	56298596	70340915	110674069	48533548					285847129
Reinsurers' share	R2320									
Net	R2400	56298596	70340915	110674069	48533548					285847129
Other expenses	R2500									
Total expenses	R2600									861140438
Total amount of surrenders	R2700	0	0	0	0					0

Annex I

S.22.01.04

Impact of long term guarantees measures and transitionals

		Amount with Long Term Guarantee measures and transitionals	Impact of the LTG measures and transitionals (Step-by-step approach)								Impact of all LTG measures and transitionals
			Without transitional on technical provisions	Impact of transitional on technical provisions	Without transitional on interest rate	Impact of transitional on interest rate	Without volatility adjustment and without other transitional measures	Impact of volatility adjustment set to zero	Without matching adjustment and without all the others	Impact of matching adjustment set to zero	
			C0010	C0020	C0030	C0040	C0050	C0060	C0070	C0080	
Technical provisions	R0010	50800236574	50800236574	0	50800236574	0	51012758250	212521676	51012758250	0	212521676
Basic own funds	R0020	11078910716	11078910716	0	11078910716	0	10880655920	-198254796	10880655920	0	-198254796
Excess of assets over liabilities	R0030	9795314881	9795314881	0	9795314881	0	9597060085	-198254796	9597060085	0	-198254796
Restricted own funds due to ring-fencing and matching portfolio	R0040	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eligible own funds to meet Solvency Capital Requirement	R0050	11078910716	11078910716	0	11078910716	0	10880655920	-198254796	10880655920	0	-198254796
Tier 1	R0060	9153337767	9153337767	0	9153337767	0	8955082971	-198254796	8955082971	0	-198254796
Tier 2	R0070	1925572953	1925572953	0	1925572953	0	1925572953	0	1925572953	0	0
Tier 3	R0080	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Solvency Capital Requirement	R0090	6642710636	6642710636	0	6642710636	0	6671906243	29195607	6671906243	0	29195607

Annex I
S.23.01.04
Own funds

	Total	Tier 1 - unrestricted	Tier 1 - restricted	Tier 2	Tier 3
	C0010	C0020	C0030	C0040	C0050
Basic own funds before deduction for participations in other financial sector					
Ordinary share capital (gross of own shares)	R0010 2400277404	2400277404			
Non-available called but not paid in ordinary share capital at group level	R0020				
Share premium account related to ordinary share capital	R0030				
Initial funds, members' contributions or the equivalent basic own - fund item for mutual and mutual-type undertakings	R0040				
Subordinated mutual member accounts	R0050				
Non-available subordinated mutual member accounts at group level	R0060				
Surplus funds	R0070				
Non-available surplus funds at group level	R0080				
Preference shares	R0090				
Non-available preference shares at group level	R0100				
Share premium account related to preference shares	R0110				
Non-available share premium account related to preference shares at group level	R0120				
Reconciliation reserve	R0130 6753060360	6753060360			
Subordinated liabilities	R0140 1283595834			1283595834	
Non-available subordinated liabilities at group level	R0150				
An amount equal to the value of net deferred tax assets	R0160				
The amount equal to the value of net deferred tax assets not available at the group level	R0170				
Other items approved by supervisory authority as basic own funds not specified above	R0180 641977120			641977120	
Non available own funds related to other own funds items approved by supervisory authority	R0190				
Minority interests (if not reported as part of a specific own fund item)	R0200				
Non-available minority interests at group level	R0210				
Own funds from the financial statements that should not be represented by the reconciliation reserve and do not meet the criteria to be classified as Solvency II own funds					
Own funds from the financial statements that should not be represented by the reconciliation reserve and do not meet the criteria to be classified as Solvency II own funds	R0220				
Deductions					
Deductions for participations in other financial undertakings, including non-regulated undertakings carrying out financial activities	R0230				
whereof deducted according to art 228 of the Directive 2009/138/EC	R0240				
Deductions for participations where there is non-availability of information (Article 229)	R0250				
Deduction for participations included by using D&A when a combination of methods is used	R0260				
Total of non-available own fund items	R0270 0	0	0	0	0
Total deductions	R0280 0	0	0	0	0

SpareBank 1 Gruppen AS | Rapport om solvens og finansiell stilling |

	Total	Tier 1 - unrestricted	Tier 1 - restricted	Tier 2	Tier 3	
	C0010	C0020	C0030	C0040	C0050	
Total basic own funds after deductions	R0290	11078910718	9153337764	0	1925572954	0
Ancillary own funds						
Unpaid and uncalled ordinary share capital callable on demand	R0300					
Unpaid and uncalled initial funds, members' contributions or the equivalent basic own fund item for mutual and mutual - type undertakings, callable on demand	R0310					
Unpaid and uncalled preference shares callable on demand	R0320					
A legally binding commitment to subscribe and pay for subordinated liabilities on demand	R0330					
Letters of credit and guarantees under Article 96(2) of the Directive 2009/138/EC	R0340					
Letters of credit and guarantees other than under Article 96(2) of the Directive 2009/138/EC	R0350					
Supplementary members calls under first subparagraph of Article 96(3) of the Directive 2009/138/EC	R0360					
Supplementary members calls - other than under first subparagraph of Article 96(3) of the Directive 2009/138/EC	R0370					
Non available ancillary own funds at group level	R0380					
Other ancillary own funds	R0390	0				
Total ancillary own funds	R0400			0		0
Own funds of other financial sectors						
Credit Institutions, investment firms, financial insitutions, alternative investment fund manager, financial institutions	R0410					
Institutions for occupational retirement provision	R0420					
Non regulated entities carrying out financial activities	R0430					
Total own funds of other financial sectors	R0440					
Own funds when using the D&A, exclusively or in combination of method 1						
Own funds aggregated when using the D&A and combination of method	R0450					
Own funds aggregated when using the D&A and combination of method net of IGT	R0460					
Total available own funds to meet the consolidated group SCR (excluding own funds from other financial sector and from the undertakings included via D&A)	R0520	11078910718	9153337764	0	1925572954	0
Total available own funds to meet the minimum consolidated group SCR	R0530	11078910718	9153337764	0	1925572954	
Total eligible own funds to meet the consolidated group SCR (excluding own funds from other financial sector and from the undertakings included via D&A)	R0560	11078910718	9153337764	0	1925572954	0
Total-eligible own funds to meet the minimum consolidated group SCR	R0570	9555896975	9153337764	0	402559210,8	
Consolidated Group SCR	R0590	6 642 710 636				
Minimum consolidated Group SCR	R0610	2 012 796 054				
Ratio of Eligible own funds to the consolidated Group SCR (excluding other financial sectors and the undertakings included via D&A)	R0630	166,7800%				

SpareBank 1 Gruppen AS | Rapport om solvens og finansiell stilling |

Ratio of Eligible own funds to Minimum Consolidated Group SCR
Total eligible own funds to meet the group SCR (including own funds from other financial sector and from the undertakings included via D&A)
SCR for entities included with D&A method
Group SCR
Ratio of Eligible own funds to group SCR including other financial sectors and the undertakings included via D&A

	Total C0010	Tier 1 - unrestricted C0020	Tier 1 - restricted C0030	Tier 2 C0040	Tier 3 C0050
R0650	474,7573%				
R0660	11 078 910 718	9153337764	0	1925572954	
R0670					
R0680	6 642 710 636				
R0690	166,7830%				

Reconciliation reserve

- Excess of assets over liabilities
- Own shares (held directly and indirectly)
- Forseeable dividends, distributions and charges
- Other basic own fund items
- Adjustment for restricted own fund items in respect of matching adjustment portfolios and ring fenced funds
- Other non available own funds

Reconciliation reserve

Expected profits

- Expected profits included in future premiums (EPIFP) - Life business
- Expected profits included in future premiums (EPIFP) - Non- life business
- Total Expected profits included in future premiums (EPIFP)**

	C0060
R0700	9795314884
R0710	0
R0720	
R0730	3042254524
R0740	
R0750	
R0760	6753060360
R0770	8711102595
R0780	521633308
R0790	9232735903

Annex I
S.32.01.04

Undertakings in the scope of the group

Country	Identification code of the undertaking	Type of code of the ID of the undertaking	Legal Name of the undertaking	Type of undertaking	Legal form	Category (mutual/non mutual)	Supervisory Authority	Ranking criteria (in the group currency)										Criteria of influence					Inclusion in the scope of Group supervision		Group solvency calculation Method used and under method 1, treatment of the undertaking	
								Total Balance Sheet (for reinsurance undertakings)	Total Balance Sheet (for other regulated undertakings)	Total Balance Sheet (non-regulated undertakings)	Written premiums net of reinsurance ceded under IFRS or local GAAP for (re)insurance undertakings	Turn over defined as the gross revenue under IFRS or local GAAP for other types of undertakings or insurance holding companies	Underwriting performance	Investment performance	Total performance	Accounting standard	% capital share	% used for the establishment of consolidated accounts	% voting rights	Other criteria	Level of influence	Proportion al share used for group solvency calculation	Yes/No	Date of decision if art. 214 is applied		
C0010	C0020	C0030	C0040	C0050	C0060	C0070	C0080	C0090	C0100	C0110	C0120	C0130	C0140	C0150	C0160	C0170	C0180	C0190	C0200	C0210	C0220	C0230	C0240	C0250	C0260	
NO	SC/952226010	SC	Conecto AS	99	Aksjeselskap	2			117860123	0	0	187730005	0	0	14586034	2	1	1	1		2	1	1		3	
NO	LEI/9967007LIEEXZX6CZC36	LEI	SpareBank 1 Gruppen Finans AS	8	Aksjeselskap	2	FSA_Norway		2503105840	0	0	184181772	0	0	61223355	2	1	1	1		2	1	1		3	
NO	SC/964422206	SC	SpareBank 1 Medlemskort AS	10	Aksjeselskap	2			41429699	0	0	64213304	0	0	4043056	2	0,51	0,51	0,51		2	0,51	1		3	
NO	SC/957486657	SC	ODIN Forvaltning AS	8	Aksjeselskap	2	FSA_Norway		348246073	0	0	341615672	0	0	60606440	2	1	1	1		2	1	1		3	
NO	LEI/549300YMG64QJP8PQ10	LEI	Sparebank 1 Forsikring AS	1	Aksjeselskap	2	FSA_Norway		47033141851	0	0	6443586480	0	371900000	286600000	404056876	2	1	1	1		2	1	1		1
NO	SC/975966372	SC	Sparebank 1 Gruppen AS	5	Aksjeselskap	2			8607261380	0	0	0	0	0	2322180285	1	1	1	0		1	1	1		1	
NO	LEI/HSA1LEEL3Z4COT5M5X84	LEI	Sparebank 1 Skadeforsikring AS	2	Aksjeselskap	2	FSA_Norway		12104823172	0	0	5302367564	0	1046900000	402600000	1138840919	2	1	1	1		2	1	1		1

Annex I

S.25.01.04

Solvency Capital Requirement - for groups on Standard Formula

Article 112 Z0010 2

	Net solvency capital requirement	Gross solvency capital requirement	Allocation from adjustments due to RFF and Matching adjustments portfolios	
	C0030	C0040	C0050	
Market risk	R0010	3515424390	4699654331	0
Counterparty default risk	R0020	194217622	194217622	0
Life underwriting risk	R0030	4459378367	4631753095	0
Health underwriting risk	R0040	2178193683	2203906526	0
Non-life underwriting risk	R0050	1520178160	1520178160	0
Diversification	R0060	-4133420628	-4480449217	
Intangible asset risk	R0070	0	0	
Basic Solvency Capital Requirement	R0100	7733971594	8769260517	
Calculation of Solvency Capital Requirement				
Adjustment due to RFF/MAP nSCR aggregation	R0120	0		
Operational risk	R0130	337520990		
Loss-absorbing capacity of technical provisions	R0140	-824479467		
Loss-absorbing capacity of deferred taxes	R0150	-2070575510		
Capital requirement for business operated in accordance with Art. 4 of Directive 2003/41/EC	R0160	0		
Solvency Capital Requirement excluding capital add-on	R0200	6211726530		
Capital add-ons already set	R0210	0		
Solvency capital requirement for undertakings under consolidated method	R0220	6642710636		
Other information on SCR				
Capital requirement for duration-based equity risk sub-module	R0400			
Total amount of Notional Solvency Capital Requirements for remaining part	R0410			
Total amount of Notional Solvency Capital Requirements for ring fenced funds	R0420			
Total amount of Notional Solvency Capital Requirements for matching adjustment portfolios	R0430			
Diversification effects due to RFF nSCR aggregation for article 304	R0440			
Method used to calculate the adjustment due to RFF/MAP nSCR aggregation	R0450	4		
Net future discretionary benefits	R0460	2236505620		
Minimum consolidated group solvency capital requirement	R0470	2012796054		
Information on other entities				
Capital requirement for other financial sectors (Non-insurance capital requirements)	R0500	430984106		
Capital requirement for other financial sectors (Non-insurance capital requirements) - Credit institutions, investment firms and financial institutions, alternative investment funds managers, UCITS management companies	R0510	430984106		
Capital requirement for other financial sectors (Non-insurance capital requirements) - Institutions for occupational retirement provisions	R0520			
Capital requirement for other financial sectors (Non-insurance capital requirements) - Capital requirement for non-regulated entities carrying out financial activities	R0530			
Capital requirement for non-controlled participation requirements	R0540			
Capital requirement for residual undertakings	R0550			
Overall SCR				
SCR for undertakings included via D and A	R0560			
Solvency capital requirement	R0570	6642710636		